

UNIVERZITA PALACKÉHOV OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

Zbyněk BOS

Geografie opia

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem Bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškeré použité prameny jsem uvedl v seznamu literatury.

Ve Viganticích 17. května 2007

.....
podpis

Touto cestou bych chtěl poděkovat RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za ochotu mi práci vést a být mi nápomocen při výběru literatury.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2004/05

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Zbyněk **BOS**

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu:

Geografie opia (nástin problematiky)

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je komplexní charakteristika prostorové diferenciaci produkce opia a možnosti, jak je opium z těchto oblastí transportováno na trh, přičemž bude brán zřetel na důsledky pro transitní země. Práce se vedle zdokumentování uvedených vazeb zaměří na důsledky produkce pro vybrané rozvojové země z ekonomického a bezpečnostního hlediska a na možné dopady na jejich rozvoj.

Základní struktura práce:

1. Úvod
2. Cíl práce
3. Metody zpracování
4. Opium – jeho původ a vlivy na lidský organismus, možnosti využití
5. Produkce opia – lokalizační faktory, hlavní produkční oblasti, kvantifikace
6. Transit opia, resp. opiátů z producentských oblastí
7. Důsledky produkce pro vybrané rozvojové země (předběžně Afghánistán a Barma)
8. Diskuse a závěr
9. Resumé (v angličtině)
10. Seznam literatury
11. Případné přílohy

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

konkretizace osnovy (září 2005), rešerše dostupné literatury, sestavení bibliografie k tématu (listopad 2005), zpracování 4.–5. kapitoly (únor 2006), zpracování 6.–8. kapitoly (duben 2006), formulace závěrů, dokončení a odevzdání práce (květen 2006), tvorba grafických příloh (průběžně).

Rozsah grafických prací: v rozsahu úměrnému zadání

Rozsah průvodní zprávy: do 50 stran textu (vč. příloh) + BP v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

1. dostupné knihy zabývající se tématem opia a drogových závislosti, namátkou:

- Bulletin Národní protidrogové centrály. Praha : Národní protidrogová centrála, 1995 a násl.
Hejda, J. a kol.: Drugs: the social phenomenon of today. Prague : Police Academy of the Czech Republic, 2004. 161 s.
Jahodář, L.: Makroskopický a mikroskopický atlas drog. Díl 1, Lékopisné drogy dle ČL 97, ČL 98 a Čsl 4. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, [1999]. 178 s.
Launer, A.: Slangové výrazy pro drogy : anglicko-český výkladový slovník. Praha: Academia, 2001. 164 s.
Nožina, M.: Cesty za opiem. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 259 s.
Palčová, A. ed.: Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. 80 s.
Popov, P.: Přehled drog a jejich účinků. Praha: Národní centrum podpory zdraví, 1994. 15 s.
Robinson, J.: Pánové z prádelny špinavých peněz : Zákulisí třetího nejrozsáhlejšího odvětví svět. obchodu. Praha: Columbus, 1995. 289 s.
Rudgley, R.: Kulturní alchymie: omamné látky v dějinách a kultuře. Praha: Lidové noviny, 1996. 207 s.
Svět proti drogám: zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN věnované celosvětové problematice drog. Praha: Informační centrum OSN, 1998. 40 s.
Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti : Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2002 a násl.
Zábranský, T.: Drogová epidemiologie. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. 95 s.

2. internetové stránky věnované problematice, zejména:

Geopolitics of illicit drugs in Asia GEOPIUM.org in <http://www.pa-chouvy.org/>
From Flowers to Heroin in http://www.cia.gov/cia/publications/heroin/flowers_to_heroin.htm

s řadou odkazů na podobně zaměřené stránky

3. obecně geografické práce zaměřené na regionální geografii a geografii zemědělství

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: červen 2005

Termín odevzdání bakalářské práce: 21. květen 2007

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Obsah:

1. Úvod.....	8
2. Cíle práce.....	9
3. Metody zpracování.....	10
4. Mák setý a opium.....	11
4.1 Původ máku setého a zrození opia.....	11
4.2 Rozšíření.....	12
4.3 Popis rostliny.....	12
4.4 Alkaloidy obsažené v rostlině.....	13
4.5 Způsob využití.....	14
4.6 Účinky.....	15
5. Hlavní producentské oblasti.....	17
5.1 Historie hlavních producentských oblastí – Od starověku po 19. století.....	17
5.2 Historie hlavních producentských oblastí – ve 20. století a současnosti.....	18
5.3 Produkční oblast Zlatý pŕlměsíc.....	20
5.4 Produkční oblast Zlatý trojúhelník.....	21
5.5 Negativní důsledky zákazu produkce.....	23
5.6 Drogové zemědělství a environmentální problémy.....	25
6. Transport opiátů z produkčních oblastí Asie.....	28
6.1. Transportní trasy opia produkovaného v oblasti Zlatý trojúhelník.....	28
6.2 Transportní trasy opia produkovaného v oblasti Zlatý pŕlměsíc.....	32
7. Důsledky pro rozvojovou zemi – Barma.....	36
7.1 Vznik barmské masové produkce opia.....	36
7.2 Hlavní produkční oblasti a jejich vývoj.....	36
7.3 Problematika při řešení situace a dopady na obyvatele.....	39
8. Důsledky pro rozvojovou zemi – Afghánistán.....	41
8.1 Vznik afghánské masové produkce opia.....	41
8.2 Vývoj produkce opia na počátku 21. století a dopady na obyvatelstvo.....	43
9. Závěr.....	47

10. Resumé.....	48
11. Přílohy.....	50
12. Seznam použitých zdrojů.....	53

1. Úvod

Drogy jsou součástí lidské společnosti odnepaměti. Vždy tu s člověkem byly, jsou a také budou. O některých se mluví více a některých méně. Některé vzbuzují respekt a obavy a s některými lidé žijí od narození až do smrti v přátelském vztahu. Byl to také člověk, který drogy rozdělil na legální a nelegální. Právě do druhé skupiny patří i opium.

Mým původním záměrem bylo psát o drogové problematice v rozvojovém světě. Ovšem z důvodů omezených možností bakalářské práce jsem se zaměřil pouze na jednu výseč z této problematiky. Konec konců i tato výseč je natolik široká, že není možno postihnout všechny články řetězce – od produkce po spotřebu. Nechci nikterak zlehčovat situaci v producentských zemích, kde i spotřeba nabývá nových rozměrů, což také v práci zmiňuji jako jeden z významných důsledků produkce. Ale převážná část z vyprodukovaného opia jde na výrobu heroinu a ten především putuje na západní rozvinutý trh.

Vzhledem k mému studijnímu zaměření jsem se rozhodl zaměřit se tedy na produkci opia, transport této drogy a jejího derivátu – heroinu, neboť tyto se bezprostředně dotýkají pouze rozvojových zemí, kde je opium produkováno a samozřejmě na důsledky, které s sebou produkce a transit opia nese.

2. Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je seznámení s opiem jako drogou a její rozšíření na asijský kontinent. Dále bude nastíněn historický vývoj produkce opia a velice složitá problematika s produkcí této drogy v současnosti ve dvou největších producentských oblastech světa – Zlatém trojúhelníku a Zlatém půlměsíci.

Dále bude nastíněna problematika transitu opia a heroinu z těchto oblastí, přičemž budou zmíněny nejdůležitější trasy pro transport z konkrétních zemí do světa a negativní důsledky pro sousední země, pokud byly nebo jsou opravdu vážné.

Na závěr bude věnována pozornost dvěma zemím, Barmě a Afghánistánu, které představují špičku v obou producentských oblastech a produkce opia má zde vyšší dopady na obyvatelstvo než jinde.

3. Metody zpracování

Při zpracování bakalářské práce jsem využil sběr a analýzu dat, které jsem dále zpracovával. Informace jsem získával jak z tištěných, tak z internetových zdrojů. Problematikou opia se prostřednictvím internetu zabývá mnoho stránek. Bohužel některé se buď navzájem kopírují, nebo kopírují tištěné zdroje bez jejich uvedení, což byla jedna z komplikací při sestavení této práce.

V úvodní kapitole, která obecně pojednává o máku setém a opiu, jsem využil především tištěné zdroje. Zde mi byla velmi nápomocná publikace Pavla Valíčka *Léčivé rostliny a omamné drogy* a kniha Michaela de Riddera *Heroin, od léku k droze*. Rovněž jsem využil pro doplnění informací atlas léčivých rostlin a drog a internetové zdroje, které pojednávají obecně o opiu.

V následujících kapitolách, kde se pojednává o hlavních producentských oblastech a konkrétních zemích, jsem využil kombinaci tištěných a elektronických zdrojů. Jednalo se zejména o knihy *Zlatý trojúhelník* a *Cesty za opiem* (pro oblast Zlatého trojúhelníku) a *Terijak* znamená persky opium (pro oblast Zlatého půlměsíce). Výrazně byly využity i elektronické zdroje (UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime*, GEOPIUM.org nebo U.S. Department of state). Další tituly nebyly již tak stěžejní, nicméně pro některé pasáže byly do jisté míry obohacující.

4. Mák setý a opium

4.1 Původ máku setého a zrození opia

Podle archeologických nálezů, jež odkazují hlavně na několik makových semínek, některé nádoby, v nichž se pravděpodobně mák zpracovával, objevují dle většiny zdrojů již v období mladší doby kamenné, tedy v 6. tisíciletí př.n.l. ve střední Evropě a později ve východní oblasti Středozemního moře a řadí se tak mezi jedny z rostlin, jež si lidstvo oblíbilo a zkulturnilo. Lidé zprvu převážně využívali rostlinu ke konzumaci semen, jež produkovala. Že mák obsahuje kromě jiného i jistou látku, která naříznutím vnější slupky nezralé makovice z ní pozvolna vytéká a která se později stala jednou z nejrozšířenějších přírodních drog, se lidstvu podařilo zjistit zhruba o 1 000 let později. A tak světlo světa spatřilo také opium a to pravděpodobně v Mezopotámii. Odtud se šířilo dál a nabývalo nových a nových významů a upotřebení. Sumerové ho nazvali jako Hul Gil, tedy „rostlinou radosti“. Odtud mohla cesta znalosti opia putovat přes Asyřany a Babyloňany, kteří svou znalost přenesli na obyvatele Egypta. V 13. století p.n.l. se v Thébách začíná s kultivací máku (opium thebaicum).¹

V moderní medicíně dnes zřídka kdy dochází k užití samotného opia (spíše jsou upotřebeny z opia izolované alkaloidy), ovšem ve starověké medicíně (např. v Egyptě, v antickém Řecku a staré Číně) bylo užíváno opia jako uklidňovacího prostředku (sedativum), na otupení mysli při lékařských zákrocích. Zastávalo také jednu z důležitých rolí v počátcích dermakologie. Hippokrates, otec lékařství, odmítl „kouzelné vlastnosti“ opia, které byly hojně v Řecku využívány při různých rituálech nebo k rozptýlení tehdejší tzv. vyšší společenské vrstvy, ovšem ocenil jeho schopnost uspávací a zastavení krvácení. Stejně tak využívali opia v medicíně i jiní starověcí lékaři jako Galenos, jenž upozorňoval zároveň na riziko smrti při přílišném užívání této látky, nebo Paracelsus či Plinius, kteří byli dalšími šířiteli těchto účinků opia.²

¹ zdroj: Sladký, 2006; 94 Valíček, 2003; 62

² zdroj: Sladký, 2006; 94 Valíček, 2003; 62 Šnajder, 1984; 25

4.2 Rozšíření

Mák setý (*Papaver somniferum*) je spojen již velmi dlouhou dobu s člověkem, a proto ho také dnes zřídka uvidíme růst jako planě rostoucí rostlinu. Ovšem, než-li byl mák zušlechtěn, žil pochopitelně divoce. Tedy pravděpodobným předkem máku setého je mák štětinkatý (*Papaver setigerum*) pocházející z oblasti západního Středomoří. Z dnešního pohledu je mák setý významnějším druhem mezi ostatními máky. Patří už podle názvu do rodu *Papaver*, přičemž tento rod obsahuje podle různých zdrojů 110 – 120 druhů a je zahrnován pod čeleď makovité (*Papaveraceae*). Jeho tlumící až uspávací účinky mu dopomohly k jeho druhovému jménu *somniferum* (*somnus* je latinsky spánek). Je nejvíce rozšířen v oblastech mírného pásu a to se zejména týká eurasijské části severní polokoule. Jeho jižní hranicí jsou subtropy a v tropech se již nevykytuje. Hlavními produkčními oblastmi jsou Zlatý půlměsíc v jihozápadní a střední Asii a Zlatý trojúhelník v oblasti jihovýchodní Asie.³

4.3 Popis rostliny

Jedinec, jehož výška je v průměru 110 cm s tolerancí 70 cm, žije pouze jeden rok (jsou ale i víceleté druhy máku), přičemž kvete během letních měsíců. Květy jsou oboupohlavní (jednodomá rostlina) a mají samorozprašovací schopnost. Poznáme je podle jejich křehkého vzhledu květních, vesměs jednotlivých lístků. Je jich šest (2 kališní lístky a 4 korunní lístky) a mají podle druhu různou velikost. Jejich barva může být od mléčně bílé a přes odstíny růžové přechází až do fialova. Jsou opadavé. Ve svém nitru chrání pestík bez čnělek a s tyčinkami, jejichž počet se pohybuje mezi 160 – 210. Plod, jenž postupně nabývá vejcovitého tvaru se nazývá makovice a po dozrání se pod charakteristicky terčovitou bliznou může a nemusí otevírat v malé otvůrky po celém obvodu Mák s otvůrkou je označován jako „mák hledák“ a bez otvůrků pak jako „mák slepák“. Blizna pak rozprostírá okolo sebe v jednom – horizontálním směru 4 až 21 paprsek. Uvnitř se nachází různě velké množství semen fazolovitého tvaru, která nemusí být jen modrofialová, jak je všeobecně známo, ale mohou mít třeba i barvu bílou. Po zvážení zhruba 1 000 semínek se hmotnost pohybuje okolo pouhých 0,5 g. Ze semínek se

³ zdroj: Jirásek – Starý, 1986: 186; Valíček, 2003: 63; Šnajder, 1984: 25

lisováním vyrábí olej, jehož obsah je v sušině více méně polovina. Semínka jsou bohatá rovněž na bílkoviny, vlákniny a sacharidy. Z minerálů pak obsahují vápník a fosfor. Přímý stonek (lodyha) je holý, štíhlý a pružný. Je opatřen drobnými štětinkami a při naříznutí z ran vytéká bíle zbarvená tekutina pocházející z mléčnic pletiv. Stonek u země přechází v dominantní křivý kořen s malými kořínky po stranách, jehož vrchní část je nedřevnatějící a celkově prorůstá maximálně do 10 cm pod povrch. Oválné listy jsou nepravidelného zvlněného tvaru a na okrajích vrchních listů zakončené drobnými různě velkými zoubky. Jsou střídavé, dolní celistvé a postupně se zužující k řapíku.⁴

4.4 Alkaloidy obsažené v rostlině

Lidé sice již dávno před naším letopočtem znali účinky látek máku setého, ovšem nedokázali vysvětlit, proč se tomu tak děje. A proto byla také rostlina spojována například v Řecku s některými z bohů. K podrobnějšímu zkoumání účinků jednotlivých psychotropních látek nacházejících se v mléčnicích máku se dospělo díky vývoji chemie a lékařství až na prahu 19. století, a to v Německu. Tamní lékárník a významný chemik Friedrich W. Sertürner zaznamenal v roce 1803 významný počín, když objevil morfin (izoloval tento alkaloid z opia v krystalické podobě. Toto znamenalo obrovský zlom ve vývoji organické chemie alkaloidů a počátek chemické analýzy drog a chemie alkaloidů.⁵

Od izolace morfinu do dnešní doby řady aktivních látek v opiu rozšířily další desítky alkaloidů. Je jich v současnosti na 60, což je 25% hmotnosti opia. Vzhledem k tomu, že různé přírodní i antropogenní faktory (typ a druh půdy, klimatické podmínky) působí na každou rostlinu jinak, vyskytují se určité odchylky v poměru obsahu jednotlivých alkaloidů. Ovšem nejpočetnější zastoupení a nejčastější využití mají většinou látky narkotin, papaverin, kodein a thebain. Pro společenský vývoj měl mohutný vliv přece jen morfin, z něhož se vyrábí chlorhydrát diacetylmorfin (heroin).⁶

⁴ zdroj: Valíček, 2003: 63; Jirásek – Starý, 1986: 186; Fotografický herbář. Mák setý <http://botanika.wendys.cz/kytky/K487.php>, 2007

⁵ zdroj: de Ridder, 2000: 15; Valíček, 2003: 62

⁶ zdroj: Valíček, 2003: 64; Jirásek – Starý, 1986: 186 Světová zdravotnická organizace, 2000;

4.5 Způsob využití

Podle vlastností, které jsou v praxi využity, se rozeznávají dva typy máku setého. Mák olejný a mák opiový. Mák olejný se pěstuje u nás v nižších polohách a pouze makovina (vymláčené vyschlé makovice) se někdy zpracovává ve farmaceutickém průmyslu. Makovina totiž také obsahuje jisté množství alkaloidů (0,3 – 1,2 %; z toho morfinu bývá nejvíce). I když je to mnohem méně, než obsahuje surové opium, je přece jen makovina také významná v tomto průmyslovém odvětví. Přitom se například v České republice zpracovává mák v olejářském průmyslu jen z menší části (12 – 18 %), většina se spotřebovává v domácnostech nebo v potravinářském průmyslu a zbytek jde na export.⁷

Mák opiový patří k sedmi geografickým poddruhům, které mají ve stěnách makovice silně rozvětvenou síť mléčnic. V těchto je ukryta droga, která po nařiznutí okamžitě vytéká z rány. Tato činnost se provádí pouze u nezralých zelených makovic. Řezy jsou na makovici 3 – 4 po obvodu a jsou vedeny podélně (vertikálně). Musí být dostatečně hluboké, aby vyteklo co nejvíce šťávy, ale zároveň nesmí být moc hluboké, aby se neprořízla vnitřní stěna makovice a cenná droga nevtekla dovnitř. Mléčně bílá tekutina na vzduchu během pár hodin ztuhne a ztmavne do různých odstínů hnědé barvy. Druhý den ráno se z makovic seškrabávají tuhé kapky opia do nádob a ručně se pak hnětou a zpracovávají do větších celků. Tyto bochánky se následně nechají vyschnout na slunci, a potom uloží do prostředí, kde je málo světla a minimální vlhkost (nádobu se neprodyšně uzavře). Ke sklizni 1 kg surového opia je třeba asi 20 000 makovic. Takto jednoduše zpracované surové opium je většinou využíváno pro osobní spotřebu. Aby získalo vyšší kvalitu a mohlo se následně výhodně prodat na trhu, musí projít ještě dalšími „očist'ovacími“ procedurami. Způsob přípravy kvalitního opia je poměrně složitý proces, kdy hmota se musí několikrát převařit ve k tomu určených laboratořích za minimálního přístupu světla. Opium se tak zbavuje přebytečných látek, jako jsou například zbytky matečné rostliny, a na konci procesu z toho vychází hustá medovitá hmota, jež představuje o polovinu menší váhu než původní surovina. Kvalitu lze na první pohled rozeznat tím, že by mělo dobře zpracované opium co neméně vůni připomínat původní surovou hmotu.⁸

⁷ zdroj: Valíček, 2003; 65 Jirásek – Starý, 1986; 86

⁸ zdroj: Sladký, 2006; 97 Nožina, 2001; 54 Valíček, 2003; 66

K vyvolávání euforických stavů se opium používá v různých formách. Buď požíváním nebo kouřením. Různá období a místa chovají menší nebo větší náklonnost pro tu či onu formu. Požívání (opiofágie) může být prováděna buď polykáním drobných tabletek nebo přípravou různých ochucených nápojů.⁹ Pro kouření je ho třeba speciálně upravit na tzv. kuřlavé opium, které obsahuje více morfinu a méně ostatních alkaloidů než původní surovina. Speciální dýmky obsahují v průměru asi 0,25 g opia, které se někdy míchá s tabákem. Opiová kulička se nahřeje nad plamenem až změkne, vtlačí se do dýmky a vdechuje kouř, který silou v sobě zadržuje a stlačuje. Čím déle kouř v těle zůstane, tím více účinných látek se logicky vstřebá do těla. Slabší kuřák vykouří za den 10-20 dýmek, silný až 100 i více.¹⁰

4.6 Účinky

opium

Při požívání opia dochází k jistému útlumu organismu. S většími dávkami (2 – 3 malé dýmky) dochází k nevysvětlitelným pocitům radosti a bezstarostnosti – k jakési euforii. Útlum je nejen psychického rázu, ale i fyzického. Zmizí pocity bolesti.¹¹ V Indii krmili opiem muslimští Mogulové při bitvách své slony, aby byli klidnější.¹² Oproti ostatním drogám nepřináší opium fantastické vize. Většinou jde o stav mírné a klidné extáze trvající několik hodin, na jejímž konci poživatel usíná. Po probuzení se u něho dostavují nepříjemné pocity provázející vystřízlivění.¹³

morfin

Významným alkaloidem opia je morfin. Je řazen mezi hlavní analgetika tlumící v terapeutických dávkách i velmi intenzivní bolesti. Jeho schopnost utlumit bolesti i při rozsáhlých poraněních se využívá v chirurgii, ve vnitřním lékařství se uplatňují pro tlumení bolestí při žlučkových a ledvinových kolikách a u nemocných rakovinou.¹⁴ Zpočátku se morfin aplikoval pacientům především ústy (orálně). Později potíráním pokožky ve formě mastí a olejů. Tato metoda byla později zdokonalena, když byla kůže nejdříve podrážděna, a zbavena tak svrchní rohové vrstvy, čímž došlo k snadnějšímu,

⁹ zdroj: Sladký, 2006; 99

¹⁰ zdroj: Valíček, 2003; 66 Sladký, 2006; 99

¹¹ zdroj: Nožina, 2001; 75 Valíček, 2003; 64

¹² zdroj: Sladký, 2006; 94

¹³ zdroj: Valíček, 2003; 64

¹⁴ zdroj: Jirásek – Starý, 1986; 186

rychlejšímu, ale hlavně efektivnějšímu vstřebání látky. Významným zlomem pro aplikaci morfinu i jiných drog a také pro dějiny narkomanie bylo zavedení injekční stříkačky. Poprvé byl morfin aplikován nitrožilně v roce 1856 v Německu.¹⁵

Přítomnost morfinu v organismu se projevuje snížením dechové frekvence i dechového objemu. Na první pohled jsou znatelné zúžené zornice. Léková závislost na morfinu je fyzická i psychická. U morfinu jsou euforizující účinky výraznější než u opia a toxikoman má pocity klidu, štěstí a vyrovnanosti. Zvyšuje se jeho sebevědomí a pocit duševní aktivity. Abstinenční příznaky jsou velmi nepříjemné a projevují se dráždivostí, depresemi, průjmy, zvracením i poruchami krevního oběhu. U žen dochází k menstruačním poruchám, snížené plodnosti a značné odchylce v těhotenství.¹⁶

heroin

Po zavedení heroinu do léčby firmou Bayer v roce 1898 (v té době zavedli i Aspirin) se soudilo, že jde o látku nenávykovou (podávala se p.o.) s analgetickými účinky 2-3x silnějšími než morfin a tak byl v Evropě a USA volně prodáván a užíván až do roku 1919. Dnes je situace taková, že heroin představuje jednu z nejnebezpečnějších návykových drog vůbec.¹⁷

Po jeho aplikaci do žíly se obvykle rychle objevuje stav velmi příjemného opojení, který však trvá jen asi 15 minut. Po tomto období se po několik hodin cítí narkoman "normálně". Kompletní závislost se projevuje asi po 10 dávkách. Abstinenční příznaky se začínají projevovat za 4-8 hodin po nitrožilní aplikaci a vrcholí za 36-72 hodin. Smrtná dávka (do žíly) se pohybuje mezi 50-70 mg, při kombinaci s alkoholem a jinými látkami ovlivňujícími dýchací centrum ještě nižší.¹⁸

Předávkování opiáty se projevuje stavem netečnosti až komatem, klesající teplotou těla, zúžené zorničky, dýchání zpomalené (2-4 výdechy za minutu), nepravidelný tep. Někdy má zpomalení dechu za následek anoxemii (nedostatek kyslíku v krvi), v této fázi se zorničky prudce rozšiřují. Smrt nastává udušením.¹⁹

¹⁵ zdroj: de Ridder, 2000; 21

¹⁶ zdroj: Valíček, 2003; 64 de Ridder, 2000; 20 – 21

¹⁷ zdroj: Světová zdravotnická organizace, 2000; 54 Valíček, 2003; 65

¹⁸ zdroj: Drogová poradna, *Opium*, 2006, <http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php?rubrika=54>

¹⁹ zdroj: Valíček, 2003; 64

5. Hlavní producentské oblasti

5.1 Historie hlavních producentských oblastí – Od starověku po 19. století

Jednou z možností, jak se opium na asijský kontinent dostalo a tedy kdy se tam započalo s produkcí a obchodem této drogy, byl pravděpodobně obchod s opiem podél „předchůdců“ Hedvábné stezky a mezi prvními čínskými mořeplavci, již dosáhli břehů Afriky někdy v prvním století před Kristem. Ovšem jako nejpravděpodobnější varianta se jeví asi ta, že opiový mák, byl po Asii rozšířen hlavně arabskými obchodníky, kteří s ním začali obchodovat mezi Indy v sedmém století a s Čínou o sto let později. Je možná otázkou, zdali Arabové sami skutečně zavlekli opiový mák do těchto oblastí, jelikož indiští obchodníci nebo buddhističtí poutníci jej mohli dávno znát. Co je ale neoddiskutovatelné, že to byli právě Arabové, kteří hlavně přispěli k šíření obchodu s opiem a dali tak vzniknout novému tržnímu odvětví.²⁰

Další etapou v šíření obchodu s opiem bylo období rostoucího zájmu námořních koloniálních mocností z Evropy o Indočínu. Ty využívaly opium k vyrovnávání nepříliš velkého zisku při jejich obchodu s čajem a kořením v jihovýchodní Asii a Číně. Nejprve Benátčany (ve 14. století), v 16. století pak Portugalci a Dány, a konečně Brity od 17. století. Rovněž na snížení obchodního deficitu začali prostřednictvím jejich vlivné Východoindické společnosti, která si na svou stranu dokázala získat čínské úředníky, přivážet do Číny opium pocházející z makových polí v Indii, kde byla rostlina pěstována po dlouhou dobu Mughalskými panovníky. Toto vedlo v polovině 19. století k tzv. „opiovým válkám“ (1839–1842, 1856–58, 1859–1860) mezi Čínou a Velkou Británií, potažmo britsko-francouzskou koalici, ve kterých evropská strana pokaždé zvítězila. Dle dohody z Nankingu, která ukončila první válku, získala Británie Hong-Kong, jenž se později stal světovým dějištěm distribuce heroinu. Vítězstvím opiových válek si také Britové zajistili to, že opium do Číny mohlo opět putovat. Nakonec v Číně,

²⁰ zdroj: Nožina, 2001; 21 Sladký, 2006; 18

konfrontované s boomem konzumace opia, nezbylo nic jiného, než aby zde lokálně vzniklo pěstování opiového máku jako cesta ke zbrzdění rostoucího tržního deficitu.²¹

Po migraci určité části pěstitelů opiového máku z Jünanu, vytlačených politickou represí císařství a později komunistickým zákazem, se z Číny šířila produkce opia směrem do jihovýchodní Asie, kde dala vzniknout oblasti zvané Zlatý trojúhelník. Opium bylo sice zařazeno jako žádaná obchodní komodita, ale potřebovalo jistá zdokonalení pro další růst zájmu na trhu. Cesta k tomuto zdokonalení začala v roce 1898, kdy byl poprvé izolován z opia heroin. Nejen, že byl mnohem účinnější než látka, z které vznikl, což mu také zaručilo mnohokrát vyšší cenu, ale bylo také jednodušší s ním obchodovat a pašovat ho pro jeho lepší skladnost.²²

5.2 Historie hlavních producentských oblastí – ve 20. století a současnosti

Pěstování opiového máku expandovalo téměř do celé Asie, od Turecka na Blízkém východě po Japonsko na Dálném východě, podél horských hřebenů, jež procházejí napříč Íránem, Afghánistánem, Pákistánem, Indií, Barmou, Laosem, Thajskem, Vietnamem a Čínou, stejně tak jako Ruskem a republikami Střední Asie. Neznamená to ovšem, že jedinou rozšířenou rostlinou v Asii, pěstovanou za účelem výroby psychoaktivní látky, je opiový mák. Ve skutečnosti patří Libanon, Turecko, Afghánistán, Pákistán, Indie, Nepál, Thajsko a Kambodža mezi nejvěhlasnější producenty a exportéry marihuany. Kazachstán se může chlubit tím, že má v zemi nejrozlehlejší oblasti, kde roste divoké konopí.²³

V Asii byla vždy produkce, obchod a konzumace opiátů spojena s vnitřními i mezinárodními problémy. Rozšiřování obchodu s drogami v Asii i kdekoli jinde vždy následovala jejich mezinárodní prohibice. Je ovšem jasné, že každý zákaz musí nutně

²¹ zdroj: Wikipedia The Free Encyclopedia, *Opium wars*, 2007, http://en.wikipedia.org/wiki/Opium_Wars

Chouvy, *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

²² zdroj: Nožina, 2001; 23 Chouvy, *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

²³ zdroj: Jirásek – Starý, 1986; 186 United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2006*, 2006, http://www.unodc.org/unodc/en/world_drug_report.html

vyvolat určitou reakci. V případě íránské prohibice opia v roce 1955 byla tímto stimulována produkce v Afghánistánu a Pákistánu a dosahovala téměř až na úroveň Zlatého trojúhelníku. V jiném případě Turecko začalo s legální produkcí, čímž se dostalo na počátku 60. let do ostrého konfliktu se Spojenými státy. V Turecku se mák pěstoval legálně pro farmaceutické účely, ovšem značná část nelegálního opia byla pašována do Francie, kde bylo opium v laboratořích zpracováno na heroin a tento následně poslán loděmi na americký trh. Spojené státy vytvářely na Turecko nátlak, aby zahájilo co nejdříve celostátní zákaz proti produkci opia, který Turecko nakonec v roce 1972 opravdu zrealizovalo. To se následně v Asii hluboce odrazilo v obchodu s drogami. A sice podněcováním produkce v oblasti Zlatého půlměsíce a vznikem dalších oblastí pro pěstování opiového máku.²⁴

Tyto tlaky na drogový obchod byly buď jak buď mařeny mimo jiné také americkou CIA, která hrála významnou roli v obchodě s drogami jak v jihozápadní, tak v jihovýchodní Asii. Během Studené války byly jejich tajné antikomunistické operace také financovány z produkce a obchodu s drogami. Vzhledem k angažovanosti různých skupin v obchodě s drogami (např. horské kmeny Hmongů v Laosu, Kuomintang v severní Barmě a islámský mudžahedínský odpor – především pak strana Gulbuddína Hekmatjára – v Afghánistánu) jejich podpora CIA obsahovala, že agentura přehlížela jejich využívání zisku z drog a značně zvýšenou produkci opiátů v Asii. Ovšem byl tu i jiný záměr ze strany Afghánců. Zařídili totiž, aby se vojáci sovětských sil mohli snadno dostat k heroinu. Rudá armáda uvízla v jejich sítích tak pevně, že mnozí vojáci nabízeli výměnou za drogy i své osobní zbraně. To byl také jeden z hlavních důvodů, proč Gorbačov drogou rozvrácenou armádu stáhl ze země.²⁵

Rostoucí produkce opia ve Zlatém trojúhelníku i půlměsíci je rovněž přičítána vleklým občanským válkám, které jsou v Barmě od roku 1948 a v Afghánistánu od roku 1979 de facto dodnes.

Naopak dřívější významní producenti opia, Thajsko, Írán a Pákistán, se zase dnes potýkají hlavně s jiným problémem. A tím jsou transit drog přes jejich území a s epidemií

²⁴ zdroj: Sladký, 2006; 18 Šnajder, 1984; 35

²⁵ zdroj: Chouvy, *Drugs and The financing of terrorism*, 2004b, <http://www.pachouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-narcoterrorism.html>

Robinson, 1995; 265 – 266

drogově závislých (odhady v Íránu a v Pákistánu ukazují 2 miliony závislých na opiátech v každé zemi).²⁶

Produkce a obchod drog v Asii se vypracovávají a adaptují na trh, ať je to opium, heroin, amfetaminy nebo extáze. Tyto typy obchodu a spotřeby profitují z procesu globalizace a z válečných konfliktů. Je jasné, že peníze z prodeje drog a politické zájmy vedené prostředky, jako jsou například války, si jdou ruku v ruce...

5.3 Produkční oblast Zlatý pŕlměsíć

Zlatý pŕlměsíć je název pro hlavní oblast produkce opia v Asii zahrnující částí jižní, centrální a západní Asie. Tento prostor se nalézá na území tří států- Afghánistánu, Pákistánu a Íránu, jejichž horská úpatí, vhodná pro pěstění máku, definují více méně území Zlatého pŕlměsíće. V roce 1991 se Afghánistán stal největším producentem opia na světě s úrodou 1 782 metrických tun, když předběhl definitivně Barmu, s níž se do té doby na prvních dvou pozicích v opiové produkci střídal. Zlatý pŕlměsíć má mnohem delší historii v pěstování opiového máku než Zlatý trojúhelník, přestože se Zlatý pŕlměsíć začal chovat jako novodobá pěstitelská entita v 70. letech 20. století a jeho východní kolega začal s masovou produkcí již o dvacet let dříve.²⁷

Jak bylo uvedeno výše, prodej opia byl ve Zlatém pŕlměsíci vedlejším produktem ranných obchodů podél Hedvábné stezky a rovněž bylo opium součástí obchodů arabských námořníků. Místa jako Kunduz a Kábul v Afghánistánu, Pešavár a Makranské pobřeží v Pákistánu sloužily coby obchodní směnné uzly pro kupce, kteří s opiem obchodovali již v prvním století našeho letopočtu.²⁸

Od konce 17. století byl hlavní, opium produkující, oblastí Írán. V roce 1955 ovšem Šáh zakázal veškerou produkci i konzumaci opia. Ale až teprve v roce 1979 se produkce opia skutečně rozvinula s nařízením Islámské republiky Írán a se Sovětskou invazí do Afghánistánu. Během 70. let Afghánistán produkoval pouhých 90–270 tun ročně, takřka stejně jako sousedící Pákistán, před kterým ale ve zmiňovaném roce 1979

²⁶ zdroj: The United Nations, *2005 Global Refugee trends*, 2005, <http://www.unhcr.org/statistics.html>

²⁷ zdroj: Chouvy, *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>
U.S. Department of states, Afghanistan: , 2006 fpc.state.gov/documents/organization/62656.pdf

²⁸ zdroj: Sladký, 2006; 18 Národní protidrogová centrála, *Drogy v zemích Střední Asie*, 2005, http://www.mvcr.cz/policie/npdc/clanky/drogy_policie.html

měl náskok již 790 tun. Íránská prohibice dříve přispěla k vzrůstu produkce také ve Zlatém trojúhelníku. Tato oblast později pomohla pak zcela nechtěně díky suchu, které v roce 1979 postihlo jihovýchodní Asii, ke vzrůstu produkce ve Zlatém půlměsíci.²⁹

Ačkoliv Pákistán zastavil téměř veškerou produkci opia, zůstává tu ohromné množství lidí závislých na droze, jež se spoléhají na afghánské zdroje. Afghánistán zdvojnásobil svoji produkci opět v roce 1999 a to na neuvěřitelných 4 565 tun opia. Ovšem netrvalo dlouho a v roce 2000 tálibánští vůdcové zakázali produkci opia a ta dramaticky poklesla o 85 %. Koncem roku 2001, kdy byl Tálibán donucen vzdát se moci v zemi, se opět začal objevovat nárůst opiového máku. V roce 2002 podle terénních i satelitních odhadů OSN Afghánistán dosáhl v produkci opia na 3 400 tun.³⁰ A co se současnosti týče, tak rok 2006 znamenal pro afghánskou produkci vůbec rekord v celé historii produkce opia. A sice 5 644 tun opia, což je o 26 % víc než v roce 2005.³¹

Vývoj v produkci opia ve Zlatém půlměsíci byl jasným výsledkem vleklého afghánského konfliktu během posledních třiceti let. Současná socioekonomická situace v Afghánistánu vytváří z pěstování máku a vůbec z obchodu s opiem jednu z mála dostupných ekonomických možností jak přijít k půdě, práci a penězům. Krátkodobé trendy ukazují velkou nepravidelnost produkce, ovšem na druhou stranu je z dlouhodobějších trendů patrná jistá stabilita v obou producentských regionech. Je ale dlužno dodat, že Afghánistán se kvůli přece jen horší vnitřní politické situaci druhé Barmě stále vzdaluje.³²

5.4 Produkční oblast Zlatý trojúhelník

Je tedy oním druhým velkým hráčem v oblasti produkce opia. Na území čítajícím 340 000 km² (odhad pro rok 2005) se rozkládají pohoří, která zasahují na území tří států

²⁹ zdroj: Sladký, 2006; 100

³⁰ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime, World Drug Report 2006*, 2006, http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf

³¹ zdroj: Chouvy. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

³² zdroj: Chouvy. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

pevninské jihovýchodní Asie.³³ Jsou to Barma, Thajsko a Laos. Jak už bylo předesláno, je Zlatý trojúhelník spolu s „Půlměsícem“ nejdůležitější producentskou oblastí s opiem v Asii a od 50. let ve světovém měřítku. Název Zlatý trojúhelník se prvně objevil v roce 1971 v souvislosti s geografickým postavením všech tří zemí, když začaly s produkcí opia. Ačkoliv produkce opia, která funguje ve Zlatém trojúhelníku, je obvykle a chybně uváděna jako tamní odvěká tradice, ve skutečnosti je tato činnost vcelku novodobým fenoménem. Jedná se o konec 19. století, kdy mák pěstující domorodé obyvatelstvo bylo donuceno prchnout z Číny přes pohoří pevninské jihovýchodní Asie. Zde se rozptýlili a usadili a s nimi také přišla technika pěstování máku setého.³⁴

Jak se schylovalo ke konci Druhé světové války, produkovala tato oblast méně než 80 tun opia za rok. Vše se změnilo, když Čína zakročila proti produkci a užívání opia, což byl podnět pro zesílení pozice jihovýchodní Asie. Také zmíněné náhlé potlačení produkce opia v Íránu v roce 1955 posunulo jihovýchodní Asii ve výrobě opia.

Později, hlavně v důsledku vleklých vnitřních konfliktů a etnických a komunistických povstání, produkce opia ve Zlatém trojúhelníku doslova explodovala. V roce 1989 to bylo 3 000 tun. Světový obchod s narkotiky propojil odlehlou oblast jihovýchodní Asie a západní svět. Spojené státy se staly hlavním odběratelem heroínu pocházejícího ze Zlatého trojúhelníku.

Na sklonku 20. století Zlatému trojúhelníku jasně dominovala barmská produkce (1087 tun v roce 2000 a druhý Laos 167 tun).³⁵ Thajsko po vyhlášení války drogám jde tvrdě po opiovém máku. Do regionu ovšem přišel nový problém. Obrovský rozvoj v produkci metamfetaminu v Barmě a obrovský počet závislých v Thajsku.³⁶

Laos i přes to, že není již na třetím místě a vyrábí daleko méně opia než Barma s Afghánistánem, zůstává stále jedním z největších světových výrobců této drogy. Protože je opium v Laosu pěstováno drobnými zemědělci bez možnosti přístupu k umělým hnojivům, zavlažování a jiným zemědělským vymoženostem, výnosy jsou obvykle až o polovinu menší než u jejich sousedů v Barmě. Opium se pěstuje v deseti severních provinciích jako zdroj peněz či na výměnu za potraviny nebo jako tradiční lék. Extrémní

³³ zdroj: U.S. Department of state. *International Narcotics Control Strategy Report*, 2006, fpc.state.gov/documents/organization/62656.pdf

³⁴ zdroj: Nožina, 2001; 23

³⁵ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime. World Drug Report 2006*, 2006, http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf

³⁶ zdroj: Chouvy. *The yaa baa phenomenon in Mainland Southeast Asia*. 2005b. <http://www.pachouvy.org/Chouvy-HarvardAsiaPacificReview-2005-YaaBaaSoutheastAsia.html>

odloučení oblastí, kde se opium pěstuje a nedostatek jiných hospodářských alternativ znamená, že úroda opia je důležitá pro existenci tamních farmářů.³⁷

Po nedávném období sucha a návratu k více méně normálním pěstebním podmínkám v Laosu došlo k nárůstu pěstování máku a produkci opia. Pro rok 2000 se odhadovala úroda opia na 167 tun oproti 124 tunám opia v roce 1999. Pěstování máku k výrobě opia vzrostlo o 6 %. Nejen navrátivši se příznivější pěstební podmínky, ale i zvýšená plocha na obdělávání zvedla výnos opia v zemi. Substituční program pěstování alternativních plodin zatím nahradil jen malou část osevní plochy máku. V říjnu 2000 vláda Laosu navrhla plán ukončení pěstování máku k výrobě opia do roku 2008 a zastavení produkce ostatních drog v zemi do roku 2015.³⁸

V roce 1999 začal být realizován projekt kontroly úrody v Phongsali, jedné z provincií Laosu, kde se nejvíce pěstuje mák na výrobu opia. Začala zde výstavba 72 km silnic, které spojí vzdálené vesnice pěstující mák na výrobu opia, čímž budou tyto oblasti přece jen více pod dohledem úřadů. Nový úřad pro potírání drog byl otevřen v provincii Champasak a Houaphanh, kde již projekt „kontroly úrody“ byl úspěšně realizován. Rok 2000 byl tak výjimkou z dlouhodobého trendu klesající produkce.³⁹

5.5 Negativní důsledky zákazu produkce

Snahy některých států regulovat a kontrolovat obchod s omamnými prostředky , které na národní a mezinárodní úrovni zahájila Mezinárodní konference o opiu v Šanghaji (1909) a jejichž prohloubení přinesla Haagská dohoda o opiu (1912), došly sotva kdy dále

³⁷ zdroj: United Nations Informations Service. *New United Nations Survey Documents Dramatic Decline in Opium Poppy Cultivation in Laos*, 2005, <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2005/unisnar906.html>

zdroj: United Nations Informations Service. *Laos Reduces Its Opium Poppy Cultivation by Half in One Season* , 2004 , <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2004/unisnar850.html>

³⁸ zdroj: Chouvy. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle* , 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

³⁹ zdroj: U.S. Department of state. *International Narcotics and Law Enforcement: FY 2003 Budget Justification*, 2002, <http://www.state.gov/p/inl/rls/rpt/cbj/fy2003/10570.htm>

než k prohlášením. Základním problémem této smlouvy byl velmi nízký počet zúčastněných států, nehledě na fakt, že problémem smlouvy z Haagu byl fakt, že zde nebyl učiněn závazek zúčastněných států k tomu, aby vytvořily vhodnou administrativu, jež by podpořila cíle této smlouvy. Záleželo na každém státu, jakou cestu si vybere. Navíc fakt, že některé země měly tehdy své průmyslové a zemědělské zájmy v dotýkané oblasti, podtrhoval neefektivnost celé dohody. Znamenalo to rozkvět ilegálního trhu s drogami. Zvýšení jejich produkce a prodeje.⁴⁰

Druhá polovina 20. století byla obdobím studené války, ovšem se spoustou horkých konfliktů. Hlavně na základě některých z nich nezákonná produkce opia narůstala, přičemž například mezi lety 1985 – 1996 dokonce ztrojnásobila a Afghánistán s Barmou se stali největšími producenty této drogy.⁴¹ Výroba opia v Afghánistánu dosáhla v roce 1999 vůbec největší produkce. Šlo o necelých 4 600 tun látky. Bylo to v době, kdy Tálibán kontroloval nejméně 85 % území státu. Afghánistán i v roce 2004 pod vládou Hamída Karzáiho měl stále největší světovou úrodu opia. Neúspěšný boj je celosvětově veden již po několik desetiletí v Asii proti produkci opiového máku a jeho derivátům stejně tak jako v Latinské Americe boj s kokou. Kriminalita pocházející z drogové ekonomiky a vyzbrojování způsobené jejím utlačováním jsou dva efekty prohibice a to jak v producentských zemích Latinské Ameriky (Kolumbie), tak v asijských producentských zemích jako jsou Barma, Laos, Thajsko, Čína, Afghánistán, Irán, Pákistán a středoasijské republiky bývalého Sovětského svazu. Násilí ozbrojenců se pravidelně opakuje s neblahými důsledky na životní podmínky tamějších obyvatel.⁴²

V roce 2004 se změnila světová geografie produkce opia, když došlo k silnému poklesu produkce jak v Barmě, tak v jiných zemích jihovýchodní Asie. Ačkoliv Barma zůstává ve světové produkci opia hráčem číslo dvě, i když mezera mezi ní a prvním Afghánistánem je obrovská, třetí Laos produkoval již méně než například Mexiko nebo Kolumbie.⁴³ Ovšem ostrý propad v produkci v Barmě a Laosu, jenž byl prováděn

⁴⁰ zdroj: de Ridder, 2000; 122 Šnajder, 1984; 22

⁴¹ zdroj: U.S. Department of state *International Narcotics Control Strategy Report*, 2006, <http://www.state.gov/documents/organization/81446.pdf>

⁴² zdroj: Chouvy. *Drugs and The financing of terrorism*. 2004a. http://www.pa-chouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-drugs_financing_terrorism.html

Chouvy. *Narco- terrorism in Afghanistan*. 2004b. <http://www.pa-chouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-narcoterrorism.html>

⁴³ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime World Drug Report 2006*, 2007, http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf

násilným snižováním prostřednictvím nekompromisních zákazů pěstování a ničením úrody, měl za následek tragický pokles životní úrovně farmářů, jež nejsou schopni bez pořádné pomoci přejít na jiný způsob obstarání si financí.⁴⁴

Násilná redukce produkce opia v Barmě může mít pak za následek, že se zoufalí farmáři jednoduše přesunou do jiných oblastí. To byl případ období v letech 2002-2003, kdy došlo ke snížení produkce o 50 % v Kokanské oblasti severní části Šanského státu. Mělo to za následek přesun pěstování máku a produkce opia z této oblasti do severního výběžku tzv. „Druhého barmského speciálního regionu“ Wa. Ovšem zákaz a likvidace opia má i jiné vážné důsledky. Zvedají totiž cenu opia až o několik desítek procent, což je další a ještě lepší motivací pro produkci této drogy.⁴⁵

5.6 Drogové zemědělství a environmentální problémy

Psychoaktivní látky v rostlinách a deriváty z nich vyrobené byly vždy hluboce zakořeněné ve většině lidské společnosti. Společnost využívala tyto rostliny k mnoha účelům, mnoho kultur je s nimi propojeno, docházelo ke komplexnímu propojení mezi přírodou a civilizací. S celosvětovým zákazem produkce opia tato činnost logicky rapidně narostla a začalo docházet k ekologické a environmentální krizi a napětí mezi přírodou a společností.

Obrovským problémem novodobé historie rozvojových zemí, kde se pěstuje mák setý na produkci opia a výrobu heroínu, jsou environmentální problémy vznikající v důsledku nevhodných zemědělských postupů v kontextu s rostoucí produkcí opia. Půda v tropických oblastech, jako jsou horské lesy v jihovýchodní Asii, je sice relativně úrodná, ovšem rychle se vyčerpává a špatně obnovuje. Drobní pěstitelé máku na produkci opia řeší tento problém tradiční avšak pro současnou masovou produkci dlouhodobě

⁴⁴ zdroj: Chouvy. *The dangers of opium eradication in Asia*, 2005a, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-JIR-JAN2005-DangerOpiumEradicationAsia.html>

⁴⁵ zdroj: Chouvy. *Myanmar's Wa: Likely losers in the opium war*, 2003, <http://www.pachouvy.org/Myanmar-UWSA-AsiaTimes-chouvy2004.html>

neudržitelnou zemědělskou technikou – vypalováním vegetace, čímž vznikne plocha pro obdělávání a také popel na spáleništi je výborné hnojivo a zvyšuje tak úrodu.⁴⁶

Taková metoda je možná pro určité místo v časovém horizontu maximálně čtyř let. Poté se stane políčko neúrodným, a tak musí vesničané hledat nová místa k obdělávání. Půda takovýchto využitých políček nejenže již neuživí nasazený mák, ale velmi zdlouhavě se také obnovuje původní vegetace a obohacování půdy o potřebné minerály, a proto se vysoké nároky vesničanů dostávají do křížku s tamní přírodou. Dlužno dodat, že v oblastech s řídkou hustotou zalidnění a také tam, kde je nízká produkce opia se příroda snadněji vzpamatovává a je tedy pro ni tato zemědělská technika ekologicky nezatěžující. Se zvyšující se hustotou obyvatelstva a rostoucí mákem osetou plochou, roste více méně úměrně riziko podléhání tropických deštných lesů obrovskému tlaku, čemuž přispívá rovněž masivní těžba dřeva. Například vláda v Thajsku zakázala těžbu dřeva (především ták) sice již v roce 1985, většina primárních porostů je však nenávratně ztracena. Pouze některé zalesněné vrcholky v horském terénu místy dokazují, že tu byla kdysi džungle. Okolní krajinu však místo stromů pokrývá místy neprostupné křoví, bambusy nebo divoký banánovník.⁴⁷

Opiový mák je pěstován na svazích kopců a pohoří, které se pak stávají více zranitelnějšími vůči erozi. Druhým problémem je vliv dešťů, jež splavují z těchto svahů do vodních toků svrchní obohacenou vrstvu půdy a dochází tak k dalšímu urychlení jejího vyčerpávání. Někteří zemědělci využívají moderních technologií, aniž by věděli, jak s nimi správně zacházet. Následkem toho je nadměrné používání umělých hnojiv, herbicidů a pesticidů škodlivé pro životní prostředí. Navíc znečištěné půdy oblastí, které jsou již ekologicky ohroženy, kontaminují plodiny, které zde vyrostou a jsou zdraví nebezpečné pro vesničany.

Znečištění půd také vzniká tím, že chemické laboratoře na výrobu heroínu vypouštějí při své činnosti odpadní chemikálie do koryt potoků a řek. Výroba heroínu souvisí s produkcí acethydridu, kyseliny chlorovodíkové nebo uhličitanu sodného – zbytků, jež následně putují do tamního říčního systému. Takto moderní drogový průmysl

⁴⁶ tato zemědělská metoda je nazývána anglicky jako „slash – and – burn“

⁴⁷ zdroj: Nožina, 2001; 86

Trade and Environment database. *Opium Trade and Environment*, 1996, <http://www.american.edu/ted/opium.htm>

přispívá k půdnímu vyčerpání a půdnímu znečištění a vede řetězově k dalším problémům přírodního a životního prostředí.⁴⁸

⁴⁸ zdroj: Chouvy. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

6. Transport opiátů z produkčních oblastí Asie

6.1. Transportní trasy opia produkovaného v oblasti Zlatý trojúhelník

Thajsko bylo hlavní pašeráckou trasou opia a hlavně heroinu, produkovaných Zlatým trojúhelníkem, uvnitř oblasti jihovýchodní Asie do počátku devadesátých let. Ovšem některé skutečnosti měly za následek, že pašeráci museli začít hledat nové trasy pro vývoz drog do dalších oblastí kontinentu. Thajsko totiž podniklo v 80. letech minulého století rázná opatření proti celému systému od výroby přes pašování až po konzumaci drog a po protidrogové kampani v roce 1984 se výrazně omezila v té době již dobře rozvinutá pohraniční dopravní síť pro opiáty pocházející z Barmy. Po celém území severního Thajska byly rozmístěny hlídky a západní hranici střežila celá třetina armády a hlídky celní stráže. Bylo tak v podstatě nemožné pro karavany pašeráků dále využívat cesty podél barmsko – thajských hranic.⁴⁹

Pašeráci se tedy museli poněkud stáhnout a pozměnit taktiku. Začali využívat horských lesnatých pásem a přecházeli hranice po pěšinách, které se nedají už tak snadno hlídat. Na sklonku 90. let představitelé Thajska reagovali na tento nový trend tím, že změnili svůj Operační oddíl pro vnitřní bezpečnost (ISOC) z Krizového štábu proti šíření komunismu na Protidrogovou jednotku. V roce 2000 vytvořili oblastní obranný plán, jež se má zaměřit na asi 600 pohraničních vesnic, kde by měly fungovat jakési jednotky na bázi předsunutých hlídek.⁵⁰

Kromě těchto hlídek lze v horách narazit i na jiné ozbrojené skupinky. Jedná se o členy domobrany, jež chrání pohraniční vesnice před gangy, kteří přecházejí z barmské strany a olupují vesnice horských kmenů o jejich opium. Karavany, jež pašují barmské

⁴⁹ zdroj: Chouvy. *Opiate smuggling routes from Afghanistan to Europe and Asia*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/JIR3.htm>

Šnajder, 1984; 149

⁵⁰ zdroj: Chouvy. *Opiate smuggling routes from Afghanistan to Europe and Asia*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/JIR3.htm>

opium do Thajska pro ně nepředstavují bezprostřední nebezpečí, a tudíž si jich moc nevšímají.⁵¹

To ale neznamená, že pašeráci veškeré své aktivity zcela přesunuli do hor. Rozvinutá silniční síť Thajska je stále výhodná pro dopravu zboží a materiálu, který potřebují obchodníci s drogami ze sousedních oblastí a nebylo by tedy ani technicky možné, dejme tomu, převážet určité technické komponenty určené pro výrobu drog nebo zásilky většího objemu prostřednictvím karavan přes pohoří. Ba co víc, zeměpisná poloha Thajska ve středu regionu, zůstává důležitým faktorem v obchodu s narkotiky. Thajsko má rozvinutou infrastrukturu a proto se stalo tranzitním pásmem pro jihovýchodní stejně jako pro jihozápadní asijský heroin. Druhý jmenovaný je ve hře díky své lukrativnosti.⁵²

Stále více drogových gangů si nechá prostřednictvím svých pěšáků dovážet mnohem levnější heroin z Pákistánu a vozit ho na trh jihovýchodní Asie a dále... Pašeráckým skupinám tak narůstá jejich zisk a snadno prodají své drogy na mezinárodním trhu. Často je asijský heroin v zemi přebalován do menších balení a různými metodami je ukryt v mezinárodních poštovních zásilkách a expresních poštovních lodích. Pro větší obsah zásilek mohou být připraveny nákladové kontejnery zaoceánských lodí, které pro obrovský počet v přístavech nemohou být všechny zkontrolovány. Mnoho zásilek drog opouští Thajsko také regionálními leteckými linkami.

Vznik nových trhů v jižní Číně a v severní Indii od poloviny 80. let si žádalo rovněž vytvoření nových pašeráckých propojení s Barmou. Pašování heroinu se děje po tzv. „Barmské cestě“ od konce roku 1985. Po překročení barmsko – čínských hranic pokračuje na východ, většinou přes město Baošan, kde se schází více tras z Barmy a dále cesta pokračuje severovýchodním směrem k městu Dalí a odtud dále východně do Kunmingu. Pokračuje buď hlouběji do Číny a na její pobřeží k Šanghaji, nebo se může stáčet prudce na jih a potom překračuje hranice s Vietnamem směrem do Hanoje. Čínská hranice s Barmou čítá 1 200 km. Tato hranice bohatě stačí k tomu, aby zde docházelo k velmi objemnému pašování. Čínští představitelé odhadovali, že v roce 1998 procházelo

⁵¹ zdroj: Nožina, 2001; 85

⁵² zdroj: In U.S. Embassy in Thailand *THAILAND: International Narcotics Control Strategy Report – 2003*, 2003, <http://bangkok.usembassy.gov/services/docs/reports/nr04thai.htm>

denně přes jejich hranice s Barmou nejméně 100 kg heroinu. A sice přes čínské město Bose v Guangské provincii.⁵³

Jiná oblíbená trasa pašeráků je průchod přes Kambaitský průsmyk a také přes jižněji položený Loije. Jak jsem již předeslal dříve, heroin může pokračovat z barmských hranic dále do východní a severovýchodní Číny. Kromě již zmíněných tranzitních uzlů a destinací je nutné ještě přidat Hongkong, z jehož přístavů vyplouvá pravidelný náklad k australským břehům a rovněž k přístavům západního pobřeží Spojených států amerických. Významnými destinacemi pro opiátové drogy jsou pochopitelně i domácí trhy. Z Barmy například do Laosu, kterýžto je nejenže jednou z producentů zemí Zlatého trojúhelníku, ale také významný spotřebitel, putují zásilky přes provincie Luang a Phongsal.⁵⁴

Čína je velmi náchylná na pašování drog obzvláště v této oblasti (na hranicích s Barmou), jelikož její jižní soused má na svém území dosti významnou čínskou populaci, která se mimo jiné skládá z pantajských obchodníků, bývalých členů Kuomintangu a stejně tak z členů Barmské komunistické strany nebo místně z kokanských Číňanů. A tito jsou více či méně zapojeni do pašování drog. Rovněž Hongkong a Taiwan – dva mezinárodní dopravní uzly využívané pašeráky pro své podlouné obchody – dělají „Čínskou cestu“ ještě více atraktivnější.⁵⁵

I když je více aspektů najednou, které odsuzují Čínu k tomu, že je hlavní přepravní destinací heroinu pocházejícího z Barmy, není samozřejmě jediná, kam se barmský heroin vyváží ven do narkotického světa. Je tedy určitě nutné vzpomenout minimálně indickou cestu. S Indií Barma sdílí 1 463 km dlouhou hranici a prostřednictvím této široké brány vstupuje rovněž z pěstitelské oblasti Šanského státu do severovýchodní části této země velké množství opia i heroinu. Pašování z Barmy do Indie bylo poprvé zaznamenáno na počátku 90. let a v souvislosti s tímto bylo v pohraniční pasáži odhaleno v roce 1992 i několik laboratoří na výrobu heroinu. Mezi nejčastější trasy, které barmští pašeráci při cestě na „západní“ trh využívají, jsou cesta jižní, která obloukovitě prochází středem severní Barmy z města Bámo přes Lašio do Mandalaje, jenž je transitním uzlem a drogy

⁵³ zdroj: Chouvy. *Opiate smuggling routes from Afghanistan to Europe and Asia*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/JIR3.htm>

⁵⁴ zdroj: In U.S. Department of state. *International Narcotics Control Strategy Report*, 2006, <http://www.state.gov/documents/organization/81446.pdf>

⁵⁵ zdroj: Šnajder, 1984; 122
Nožina, 2001; 223

mohou odtud putovat jak do Indie, tak jižním směrem dále do hloubi Barmy. Posledním větším městem je už pak jen Kalewa a z tohoto centra poblíž státních hranic se trasy většinou větví na více různých možností. Na rychlejší, ale podstatně riskantnější pašování přes celnici, přičemž ne vždy musí být, prostřednictvím úplatků, problém s pohraniční stráží. Nebo se vydat delší variantou skrz horské pásmo táhnoucí se podél celé hranice. Každopádně ve většině případů se po opuštění Kalewy heroin objevuje v Indii prvně na území dvou států – v jižnějším Mizoram a od něj na sever v Manipuru. Pokud pašeráci volí z Báma severní kratší cestu, objevují se za hranicemi v městě Kohima, ve státu Nagaland. Jedná se o jeden z důležitých pašeráckých uzlů a tam také přichází hlavní větev z jižní trasy vedoucí ze státu Manipur. Heroin z východní Indie je pak pašován dále až na pobřeží indického subkontinentu, aby byl zde naložen na lodě a směřoval všemi směry a na všechny kontinenty kromě Antarktidy.⁵⁶

Indie na mapě, na níž jsou zobrazeny trasy pašování heroinu a opia, velmi jasně připomíná nejen svým tvarem trychtýř, do nějž jsou „seshora“ – zprava i zleva – nalévána narkotika. Je totiž také využívána pro transport opiových drog „konkurenčním“ Zlatým půlměsícem.

Jak bylo uvedeno již výše, z Mandalaje nemusí veškeré zboží putovat jen k indickým hranicím, ale část ho jde jižním směrem, vesměs přes hlavní město Rangún. A z možností se nabízejí hlavně dvě trasy. Po suchu, nebo na lodi po Iravádí.⁵⁷

Vzhledem k tomu, že Laos i po poklesu v producentském žebříčku patří stále mezi největší výrobce opia a heroinu a vzhledem k jeho zeměpisné hranici se zeměmi, které slučují opiové trhy a přístavy obchodních cest do Evropy a Ameriky, Čínou, Thajskem, Vietnamem a Kambodžou, vede přes Laos důležitá trasa pro pašování drog. Její význam roste se zlepšující se komunikační infrastrukturou v zemi. Thajsko a Vietnam zaznamenávají stále narůstající množství drog, které do jejich zemí přichází přes Laos. Snaha vlády Laosu ovlivnit tok drog přes velmi dlouhé a prostupné hranice je velmi omezená pro nedostatek personálu, zdrojů, odborných znalostí a přístupem k některým oblastem země. Účinná kontrola nad hranicemi s Thajskem, Barmou, Čínou, Vietnamem a Kam-

⁵⁶ zdroj: Chouvy. *Opiate smuggling routes from Afghanistan to Europe and Asia*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/JIR3.htm>

⁵⁷ zdroj: In *The Irrawaddy. Drugs, Generals and Neighbours*, 2001, <http://www.irrawaddy.org/database/2001/vol9.5/cover.html>

bodžou existuje pouze v blízkosti míst s větším počtem obyvatelstva, hlavních cest země a na křižovatkách řek.⁵⁸

6.2 Transportní trasy opia produkovaného v oblasti Zlatý pŕlměsíc

Producentská oblast Zlatého pŕlměsíce využívá pro vývoz svého opia a heroinu nespočetně mnoho cest a stejně jako u jihovýchodní Asie i zde transitem drog trpí všechny sousední státy této oblasti. Přesto se dá obecně říct, že k nejpoužívanějším trasám pro pašování drog ve Střední Asii dnes patří trasa přes Pákistán, Írán, tři trasy procházející přes Tádžikistán a trasa přes Turkmenistán.⁵⁹

Tádžikistán není a nebude ještě dlouho schopen zvládat úspěšně boj s pašeráky drog, putujícími z Afghánistánu, neboť občanská válka v 90. letech zemi vyčerpala a její hospodářství se ještě z tohoto konfliktu nevzpamatovalo. Se svým jižním sousedem má Tádžikistán relativně dlouhou (1 206 km), ale hlavně těžko kontrolovatelnou hranici. Horského pohraničního terénu využívají tedy pašeráci velmi rádi a velmi hojně a opium s heroinem tudy vtéká do dalších zemí Střední Asie. Dokonce i v období bývalého Sovětského svazu bylo na této hranici mnoho oblastí, které byly pro pašování relativně bezpečné. Horská badachšánská autonomní oblast (GBO) byla zpočátku považována za hlavní drogovou tepnu z Afghánistánu do Tádžikistánu, ale v posledních několika letech tam obchod s dro-gami značně poklesl. Ale v celku je Tádžikistán stále hlavní branou do zemí Střední Asie. Z měst jako Panja a Moskovkij vedou trasy do hlavního města Dušanbe nebo Khujand. Z Dušanbe jsou drogy obvykle posílány do Moskvy nebo do západní Evropy a z Khujand do sibiřských měst, např. Novosibirska, Omsku a dalších ruských východních oblastí. Trasa přes Moskovskij vede přes Kazachstán do Ruska. V drogách jsou velké peníze a také v této zemi někteří státní nebo armádní činitelé vědí,

⁵⁸ zdroj: United Nations Informations Service. *Laos Reduces Its Opium Poppy Cultivation by Half in One Season*. 2004, <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2004/unisnar850.html>

⁵⁹ zdroj: Národní protidrogová centrála MVČR *Drogy v zemích střední Asie*, 2005, http://www.mvcr.cz/policie/npdc/clanky/drogy_policie.html

BBC NEWS. *Heroin shippers Target Tajikistan*, 2004, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3528351.stm>

jak si přivydělat pouhým „přimhouřením oka“. Byly případy, kdy se heroin z Tádžikistánu pašoval v útrokách ruských vojenských letadel.⁶⁰

Na počátku nového tisíciletí je vidno, že Tádžikistán je přece jen úspěšnější v prosazování opatření co do problematiky pašování drog, neboť v sítích pohraniční stráže zůstává více zadržného heroinu, než v minulosti. Musí se ale vzít v potaz také to, že i z Afghánistánu putuje stále více drog. Tádžická vláda obnovila kontrolu nad územím ovládaným vzbouřenci během občanské války, což samozřejmě ztíží výstavbu dalších laboratoří na výrobu drog v zemi. Lze však předpokládat, že v oblastech Gharm a Tavildara byly nějaké laboratoře na výrobu drog vybudovány.⁶¹

Dalším severním sousedem Afghánistánu, jenž je rovněž transitní zemí pašeráků opiátů, je Uzbekistán. Do této země se spíše než z Afghánistánu dostávají drogy letecky přes Tádžikistán. A to především díky těžko prostupné přirozené hranici – řece Amudarji (450 km státních hranic s Afghánistánem).⁶²

S Afghánistánem sdílí Turkmenistán 744 km dlouhou hranici a tato je rovněž považována za další důležitou trasu pro pašování drog. Odhaduje se, že každý rok přichází do země 80 t heroinu. Turkmenistán je třetí nejvíce zkorumpovanou zemí na světě. Je to jedna z hlavních příčin, proč je také zemí, která je velmi kritizována za svůj přístup k drogové problematice, a to vzhledem k nepoměru množství zadržovaných drog a odhadovaného množství, které přes tuto zemi evidentně putuje.⁶³

⁶⁰ zdroj: Foreign and Commonwealth Office. *Countries & Regions*, 2007, <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1007029394365&a=KCountryProfile&aid=1019233907700>

⁶¹ zdroj: Národní protidrogová centrála MVČR *Drogy v zemích střední Asie*, 2005, http://www.mvcr.cz/police/npdc/clanky/drogy_police.html

GEOPIUM.org. *Ministerial Conference On The Drug Routes From Central Asia To Europe*.2003. <http://www.pa-chouvy.org/routesdeladrogue.html>

⁶² zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime World Drug Report 2006*, 2007, http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf

⁶³ zdroj: Národní protidrogová centrála MVČR *Drogy v zemích střední Asie*, 2005, http://www.mvcr.cz/police/npdc/clanky/drogy_police.html

Díky tomu, že z éry Sovětského svazu zdědily Uzbekistán i Turkmenistán vybudovaný chemický průmysl, jsou také hlavními dodavateli přípravných látek pro výrobu heroinu v Afghánistánu. Narozdíl od Kazachstánu, kde jsou zásoby látek pro výrobu heroinu kontrolovány, je například uzbeký acetanhydrid – chemikálie užitá při výrobě heroinu výrazně v Afghánistánu upotřebena. Například v roce 1998 bylo v Uzbekistánu zabaveno více než 16 t nelegálně přepravovaného acetanhydridu. V letech 1996 až 1998 byly uzbekými úřady zadrženy další čtyři lodní náklady s více než 72 t prekurzorů. Všechny zadržené chemikálie však nebyly vyrobeny v zemi, část z nich byla dodána z Ruska a Číny.⁶⁴

Trasa přes Írán je oblíbenou trasou pašeráků z Afghánistánu. Dennodenně zde dochází ke střetům mezi pašeráky a íránskou pohraniční stráží. Do pašování opia nebo heroinu je zde zapojeno velmi mnoho lidí. Ať už se jedná o afghánské uprchlíky, nezaměstnané nebo obyčejné vesničany z pohraničí. Tato část pašuje drogy v chudé zemi z existenčního důvodu. Vedle nich jsou tady opravdu profesionální narkomafie, jejichž vybavení mnohdy předčí výzbroj soupeřů na straně zákona.⁶⁵

Jen v roce 2002 bylo zatčeno neuvěřitelných 8 000 pašeráků a dalších 30 000 jejich vesnických pomocníků. V roce 2004 bylo objeveno asi 16 tun!!! heroinu. Ocenění tohoto zboží (cca 100 mil. USD) se rovná ročním finančním nákladům íránské vlády pro boj s pašeráky. Tyto úspěchy by teoreticky mohly být častější. Z praktického hlediska by málokdo riskoval jistou smrt, jestliže ví, že se veze velké množství opiátů. A tak jsou tyto občasně akce pořádány jen pro uklidnění veřejnosti a nadřizovaných.⁶⁶

Podobná situace je i v Pákistánu, kde žijí téměř tři milióny afghánských uprchlíků. Pákistán i Írán proto odmítají přijmout na svá území další afghánské uprchlíky z obavy

COUNTRY FACTSHEETS, EURASIAN NARCOTICS: TURKMENISTAN 2004 .,2004,
<http://www.silkroadstudies.org/docs/FactSheet/2004/Turkmenistan.pdf>

⁶⁴ zdroj: Národní protidrogová centrála MVČR *Drogy v zemích střední Asie*, 2005,
http://www.mvcr.cz/policie/npdc/clanky/drogy_police.html

⁶⁵ zdroj: Sladký, 2006; 73

⁶⁶ zdroj: Sladký, 2006; 35

GEOPIUM.org. *Ministerial Conference On The Drug Routes From Central Asia To Europe*.2003. <http://www.pa-chouvy.org/routesdeladrogue.html>

infiltrace pašeráků drog, teroristů a náboženských extremistů, kteří by mohli případně i narušit politickou stabilitu v těchto zemích.⁶⁷

⁶⁷ zdroj: Human Rights Watch *Pakistan: Refugees not moving voluntarily*.2001, <http://hrw.org/english/docs/2001/12/05/afghan3402.htm>

7. Důsledky pro rozvojovou zemi – Barma

7.1 Vznik barmské masové produkce opia

Po desetiletí byla Barma na prvním až druhém postu v celosvětové produkci opia. Ačkoliv produkce opia zde byla dlouhodobě sledována a její množství odhadováno různými zahraničními a mezinárodními institucemi, jejich vlastní každoroční údaje mnohdy nesouhlasily. A rovněž byly sporné názory na to, zda-li produkce byla v určitém období na vzrůstu či nikoliv. Co je ovšem jisté, že o prvenství přišla v roce 1991, kdy se do čela dostal Afghánistán a na třetím místě zůstal druhý největší producent Zlatého trojúhelníku Laos. Toto postavení mezi Afghánistánem a Barmou platí i v současnosti (Laos dnes zaostává za Mexikem a Kolumbií), kdy na počátku nového tisíciletí Barma sice zůstává druhým největším výrobcem opia a heroinu na světě, ale mezi ní a Afghánistánem již zeje neustále rozšiřující se propast. I když množství vyprodukovaného opia v Barmě během 80. let 20. století neuvěřitelným způsobem narůstalo (z 550 tun v roce 1981 na 2 530 tun v roce 1989), od druhé poloviny 90. let produkce poklesla u obou hlavních artiklů – opia a heroinu a trvale klesá opět na hodnotu, která byla zaznamenána na přelomu 80. a 90. let. Tento pokles zapříčinili zejména dva činitelé. Lidé a příroda. V prvním případě se hovoří o bojích vládní junty s militantními hnutími pěstujícími mák setý, a druhým faktorem byly nepříznivé povětrnostní podmínky, které způsobily ve špatných rocích neúspěšnou úrodu máku.⁶⁸

7.2 Hlavní produkční oblasti a jejich vývoj

Majoritní podíl opia v zemi je produkován v severním cípu Zlatého trojúhelníku ve státě Šan. V tomto státě se nacházejí ozbrojené frakce několika organizací, jež usilují o samostatnost a bojují proti rangúnské vládě. A právě na územích, jež mají pod dohledem, je největší koncentrace makových polí. Je proto velmi obtížné a nebezpečné v této oblasti

⁶⁸ zdroj: Šnajder, 1984; 125 Nožina, 2001; 26

proti narkomafiím bojovat, natož provádět nějaké statistiky, kolik a kde bylo vyprodukováno opia.⁶⁹

Proto bylo také považováno za jakýsi dílčí úspěch, když v roce 2003 UNODC vytvořila prostřednictvím družice snímky některých vytypovaných oblastí Šanského státu při severovýchodních hranicích země a tudíž se mohly uklidnit vody kolem dohadů o skutečném stavu produkce opia v této části Barmy. Tento monitoring z roku 2003 totiž ukázal, že 92 % veškeré produkce opia v zemi se vyskytuje právě zde, ve vzdálených a těžko dostupných horských oblastech, na 155 000 km² při hranicích s Čínou, Laosem a Thajskem.⁷⁰

Málem se hovořilo o úspěchu, když ministerstvo zahraničí USA podalo zprávu o poklesu produkce opia v Barmě v roce 2003, ovšem bylo zjištěno, že tento pokles nastal pouze v některých oblastech státu Šan. Jednoduše se dá říct, že se produkce pouze přestěhovala pryč z kontrolovaného území a nelze tedy mluvit o snížení produkce opia v Barmě jako celku. Později bylo opravdu zjištěno, že navzdory tomu, že v severním Šanu došlo skutečně ke zlepšení situace, naopak na jihu a východě této problémové oblasti obchod s opiem nadále kvetl.⁷¹

Drogová produkce v Barmě hrála a stále hraje významnou roli ve zdlouhavém ozbrojeném konfliktu. Opium se stalo zdrojem moci těchto konfliktů, které zase naopak jeho obchod umožňovaly a rozvíjely. Během desetiletí ozbrojených konfliktů v Barmě všechny účastníci se skupiny vydělávaly více či méně na nezákonném obchodu z drog, ať už profitovaly přímo ze sklizně, nebo vybíráním daní jako z kterékoli jiné komodity. Vojenská junta držící moc v Rangúnu měla rovněž účast v tomto obchodě s opiem. Ať už to bylo k dosažení jejich krátkodobých geostrategických cílů, především podepsáním příměří s dřívějšími vojenskými oponenty, nebo využívala tento obchod jako metodu k udržování svých armádních výdajů nebo k samotnému osobnímu obohacování některých vedoucích představitelů.⁷²

⁶⁹ zdroj: Chouvy. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

⁷⁰ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime. Global Illicit Drug Trends*, 2003, http://www.unodc.org/pdf/trends2003_www_E.pdf

⁷¹ zdroj: Chouvy. *Myanmar's Wa: Likely losers in the opium war*, 2003, <http://www.pachouvy.org/Myanmar-UWSA-AsiaTimes-chouvy2004.html>

⁷² zdroj: Nožina, 2001; 27

Vzbouřená militantní hnutí se snaží i v současnosti o to, aby prosazovala své separatistické myšlenky a údajné tužby svých etnik. Takže zůstávají stále ozbrojené a podporují obchod s opiem a heroinem, i když byl vyjednáno křehké příměří mezi nimi a rangúnskou vládou.⁷³

Významnou skupinou mezi vzbouřenci je Sjedená armáda státu Wa (United Wa State Army – UWSA). Jedná se o separatistickou organizaci ozbrojených povstalců etnické skupiny Wa (Waové sídlí na severu a severovýchodě Šanského státu). Údajně se odštěpila asi začátkem 90. let od Barmské komunistické strany. A jak již bylo řečeno, podepsala sice také mírovou dohodu s vojenskou vládou, ale zároveň je neustále považována za největší narkoarmádu na světě. A těsně po odchodu opiového krále Chun Sy z Šanského státu do Rangúnu v roce 1996 dokonce ovládla tuto oblast na nějaký čas sama. Druhou velkou skupinou je Armáda barmské národně – demokratické Aliance (Myanmar National Democratic Alliance Army – MNDAA. Přes podepsání mírových dohod zůstávají všechny skupiny mimo kontrolu vlády. K snad poslední větší akci vládních vojsk došlo 27.6.1994, když při útoku vládních jednotek na drogovou mafii ve Zlatém trojúhelníku bylo zabito 450 a zraněno přes 300 lidí. Ovšem podle pozdější smlouvy mezi oběma stranami již nemohou vládní vojska vstupovat do oblasti bez povolení UWSA.⁷⁴

Neznamená to však, že z drogové ekonomiky prospívají pouze tyto dvě skupiny. Mnoho vůdců dalších organizací je zapojeno do obchodu s opiem a heroinem. Jedná se například o Kačjinskou armádu (Kachin Defense Army – KDA), Armádu jihu Šanského státu Shan State Army South – SSA South), což je de facto Šanská sjedená revoluční armáda (Shan United Revolutionary Army – SURA), která dříve tvořila součást armády „opiového krále“ Chun Sy. Ten se sice pokusil o vyhlášení nezávislosti Šanského státu, sám sebe prohlásil za prezidenta a dokonce získal oporu v jiných separatistických organizacích, jež se zhlédly v tomto činu a hlavně viděly možnost v dosažení některých svých politických cílů. Ovšem po opravdu masivních ofenzívách ze strany vlády (viz výše) byl Chun Sa nucen přijmout a podepsat dohodu o příměří poté, co vládní jednotky vstoupily do Homongu – centra armády Šanského státu.⁷⁵ Významným činitelem

⁷³ Chouvy. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*, 2002, <http://www.pachouvy.org/drugtradeinasia.html>

⁷⁴ GlobalSecurity.org. *Eastern Shan State Army (ESSA), Mong Tai Army (MTA), Myanmar National Democratic Alliance Army (MNDAA), United Wa State Army (UWSA)*. 2005., <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/wa.htm>

⁷⁵ zdroj: BOOTH. *A brief history of opium*. 1996. <http://opioids.com/timeline/index.html>

v současnosti je také Armáda východu Šanského státu (Eastern Shan State Army – ESSA). Hlavně kvůli svému vedení byla armáda v posledních letech zaškatalkována mezi největší vzbouřenecké skupiny zapojené aktivně do produkce opiátů, a to i přes jejich údajnou snahu zapojení se do totální likvidace makových polí, jež se nacházejí na území v jejich sféře vlivu. ESSA evidentně nemá v současnosti zájem, aby byla jakkoli zviditelňována, a proto nebývá ani v současnosti uveřejňována nějaká souvislost s touto skupinou a produkcí opia a výrobou heroinu. Ale území, jež má pod kontrolou, by mohlo být v souvislosti s drogovou ekonomikou velmi vytíženo, neboť zde vedou důležité pašerácké stezky do Číny. A proto nelze vyloučit, že je ESSA zcela mimo hru, i když není zapojena do produkce, protože může docela slušně profitovat z „pronájmu“ území pašerákům směřujícím za severovýchodní hranici Barmy.⁷⁶

7.3 Problematika při řešení situace a dopady na obyvatele

V Barmě je enormně obtížná situace a rangúnská vláda ji jen stěží zvládá. Ještě v 90. letech bylo všeobecně známo, že vláda prokazatelně selhávala v boji s narkotiky, neboť nevytvořila dostatečné úsilí a nedostala tak svým závazkům mezinárodní dohody pro boj s narkotiky. Nejen zmiňované opiáty jsou stále v pozici obrovské hrozby pro Asii. Ale nově i Amfetaminy produkované a prodávané z barmského území pokračují v ohrožování celého regionu Jihovýchodní Asie a právě v tomto bylo Barmě vytýkáno, že nepodnikla žádné rozhodující akce proti skupinám na severu a severovýchodě země. Není tedy divu, že vládě v Rangúnu již evidentně dochází trpělivost. Pod jejím silným tlakem byly nuceny výše zmiňované skupiny KDA, MNDAA a MDA „projevit ochotu“, co se týče záměru založit tzv. „bezopiová pásma“ během roku 2001 na území, které tyto skupiny kontrolují, tedy na území Šanského státu. Výsledky jsou zatím nevalné a zatím to byla pouze ESSA, kdo vyhlásil své vlastní bezopiové pásmo. Z území, jež obývá etnikum Wa, bylo oznámeno, že jimi osídlená část Barmy bude bezopiovým pásmem od roku 2005. Jediným pozorovatelným výsledkem by tedy mohl být možná pokles výroby opia, jenž se projevil zatím pouze v Kačjinském státě a na území kontrolované ESSA. Rozhýbat vody v Šanském státě bude velmi strastiplná cesta, neboť je zde pěstování máku na produkci opia sice ne moc starou, ale docela vžitou záležitostí, která je součástí jejich

⁷⁶ zdroj: Chouvy. *Myanmar's Wa: Likely losers in the opium wa*, 2003, <http://www.pachouvy.org/Myanmar-UWSA-AsiaTimes-chouvy2004.html>

kultury, a kterou postupně většina horských kmenů převzala od čínských imigrantů v 19. století. Navíc se jedná o rozvojovou zemi, a proto je logický postupem obyvatel žít se právě prodejem opia. Jednou z možností, jak zredukovat prodej opia, jsou jednotlivé rozvojové projekty v podobě alternativních plodin, kterých je ovšem za prvé nedostatek a za druhé se zatím neobjevila žádná průlomová alternativa, jež by přesvědčila vesničany, ať změni svůj sortiment výrobních produktů. Navíc se domnívám, že i kdyby se nějaký úspěšnější projekt přece jen našel, dealeri, jenž jezdí po vesnicích a opium vykupují, by vesničanům nabídli mnohem víc, jen aby si „své“ zemědělce udrželi stále v obchodním styku. Relativně nízká náročnost na pěstování, zkušenosti v tomto zemědělském odvětví a výhodné obchody mají pak za následek, že pěstování máku rozšiřuje svou rozlohu. Takže bude plánované snížení rozsahu mákem oseté plochy a snížení produkce opia znamenat běh na dlouhou trať, jakož i legislativní změny a hlavně citlivě působící a pro dané přírodní a životní podmínky rozumné postupně uplatňující se kroky vlády a rozvojové projekty na pěstování alternativních plodin.⁷⁷

Prozatímní nekompromisní likvidování úrody máku namísto konstruktivního řešení v podobě poskytování ekonomických alternativ nedávají moc šancí na úspěch a mají devastující dopady na životy chudých venkovanů. Pěstování opia v jihovýchodní Asii je hlavně rozšířeno u horských kmenů, které se spoléhají rovněž na pěstování rýže coby hlavní potraviny, a aby tuto plodinu mohli pěstovat, potřebují dostatek financí, jež jim přináší právě prodej produkovaného opia.

⁷⁷ zdroj: Chouvy. *Myanmar's Wa: Likely losers in the opium war*, 2003, <http://www.pachouvy.org/Myanmar-UWSA-AsiaTimes-chouvy2004.html>

8. Důsledky pro rozvojovou zemi – Afghánistán

8.1 Vznik afghánské masové produkce opia

20. století znamenalo pro Afghánistán století válek, bojů o moc mezi hnutími uvnitř státu, ale i mezinárodních konfliktů a díky těmto situacím se země dostala do obrovské destabilizace a chudoby. Dnešní produkce opia v Afghánistánu je především přímým důsledkem konfliktů a bojů během Studené války na afghánském území, které vedly k velkému rozvoji produkce této drogy a k rozvoji drogové ekonomiky v zemi.⁷⁸

Nebyly to ale vždy přímé příčiny, jež vedly ke zvýšení produkce opia. Ta má v Afghánistánu i v některých jiných státech střední a jihovýchodní Asie také jasnou příčinu z několika jiných důvodů. Například se jednalo o silící tlak USA na Turecko na počátku 70. let. Z makových polí v Turecku totiž putovala většina opia do evropských laboratoří (zejména do Francie a Itálie) a odtud již v podobě heroinu na americký trh, přičemž byla dávána přednost spíše delší, ale zato bezpečnější cestě přes Mexiko.⁷⁹ Výsledkem byla prohibice drog v Turecku v roce 1972. Situace v Turecku sice opravdu nabrala jistý obrat k lepšímu, nicméně dlužno dodat, že poptávka tím neklesla a produkce se prostě a jednoduše přestěhovala jinam a bylo tedy logickým důsledkem, že produkce opia v Afghánistánu a také ve Zlatém trojúhelníku vyrostla. Podobně masový nárůst v těchto zemích byl zaznamenán již po roce 1955, tedy po zavedení zákazu opia v sousedním Íránu.⁸⁰ Rovněž některé roky neúrody, způsobené suchem v oblasti Zlatého trojúhelníku, zapříčinily nárůst v konkurenčním Zlatém půlměsíci. Po rozpadu SSSR obchod s drogami živil většinu konfliktů ve střední Asii a to upevnilo 1. pozici Afghánistánu v produkci opia.

Odchod sovětských vojáků po deset let trvajícím válce rozhodně neznamenal pro Afghánistán klid a mír. Prakticky tři dny po tomto odchodu byl 18.2. 1989 vyhlášen v zemi výjimečný stav. Každá organizace, jež se snažila chopit se v zemi moci, měla vždy proti sobě nejméně jednu skupinu, která se všemi dostupnými prostředky snažila tento pokus zvrátit a získat moc pro sebe. Nejúspěšnější organizací v tomto boji o moc se v roce

⁷⁸ zdroj: Chouvy. *Drugs and The financing of terrorism*. 2004a. http://www.pachouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-drugs_financing_terrorism.html

⁷⁹ zdroj: Šnajder, 1984; 32

⁸⁰ zdroj: Šnajder, 1984; 35

1996 stalo militantní hnutí Tálibán⁸¹, když svrhlo koaliční vládu Burhánuddína Rabbáního a Gulbuddína Hekmatjára. Rabbání ovšem zůstal z mezinárodního pohledu stále prezidentem země (až do prosince 2001). Cílem Tálibánu bylo zastavit občanskou válku v zemi a nastolit režim řídicí se přísnými muslimskými pravidly.⁸² Je jisté, že tato rozporuplná vláda pro to, aby si hlídala svoji vedoucí pozici v zemi, využívala finančních prostředků z produkce opia.⁸³ Většinu území horských údolí, kde se mák pěstuje, bylo od roku 1995 kontrolováno totiž právě Tálibánem. Peníze z produkce opia, jež jim připadly, zdůvodnil Tálibán jako daň, jež platí zemědělci jako z každé jiné vypěstované komodity, přičemž se alibisticky odkazovali na zásady islámu, a tudíž teoreticky jednali správně. Není tedy divu, že si Tálibán našel spoustu odpůrců, hlavně u muslimů, kteří jeho výkladem Islámu pohrdali a Tálibán odsuzovali jako špatné muslimy.⁸⁴

Narůstající mezinárodní nespokojenost s tímto vývojem produkce opia vedla k tomu, že agentura OSN pro boj s drogami uzavřela na podzim 1997 dohodu s vůdci Tálibánu v hodnotě několika milionů USD, která si kladla za cíl likvidování opiových polí v zemi. O rok později představitelé Tálibánu přišli ovšem s tím, že zastaví opiovou produkci v zemi, pokud mezinárodní společenství uzná jejich vládu. To se samozřejmě nestalo⁸⁵ a rok 1999 se pak vyznačil tím, že padl rekord v produkci opia, když jeho výnos činil 4 581 tun. Zlomem byl již zmiňovaný rok 2000. Na neustále sílící mezinárodní nátlak postavil Tálibán mimo zákon v červenci 2000 pěstování máku, respektive výrobu opia. Bylo vidno, že Tálibán jde po opiových polích opravdu velmi tvrdě a nekompromisně.⁸⁶

⁸¹ úplný název v afghánské perštině Tálebáne hakk (=studenti, kteří touží po pravdě /hakk=pravda, bůh/, hledači pravdy) (zdroj: Wikipedie, Otevřená encyklopedie, Tálibán, 2007)

⁸² zdroj: CHOUVY, *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006 <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

⁸³ zdroj: Chouvy. *Drugs and The financing of terrorism*, 2004

⁸⁴ zdroj: Sladký, 2006; 180

⁸⁵ vládu Tálibánu uznaly pouze Pákistán, Saudská Arábie a Spojené arabské emiráty

⁸⁶ zdroj: Chouvy. *Narco- terrorism in Afghanistan*. 2004b. <http://www.pachouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-narcoterrorism.html>

8.2 Vývoj produkce opia na počátku 21. století a dopady na obyvatelstvo

Bohužel i na počátku 21. století je země stále v obrovské hospodářské a politické krizi. Ačkoliv začalo velice slibně, záhy se situace velice rychle vrátila k normálu a navíc se ještě rapidně zhoršila.

Produkce poklesla oproti roku 2000 o 85 %, což činilo asi 185 tun opia.(citace) V únoru 2001 Program OSN pro kontrolu drog (UNDCP) oznámil, že v lednu vedl šetření ve více než 2200 vesnicích v oblastech pod kontrolou hnutí Tálibán a neodhalil ani stopu po pěstování máku; došel k závěru, že hnutí Tálibán prakticky vymýtilo jeho pěstování. Na tento zákrok vlády reagovala také cena opia. Jestliže před vyhláškou na jaře 2000 byla cena opia 30 USD/kg, na jaře příštího roku již vystoupala na 700 USD/kg. Tato vysoká cena přece jen poklesla , ovšem ne na dlouho.⁸⁷

Náhlá redukce produkce opia, iniciovaná Tálibánem, neměla však dlouhého trvání. Po útocích na Spojené státy americké 11. září 2001 obvinily USA vládu Tálibánu, že finančně podporuje Usámu bin Ládina a jím vedenou teroristickou organizaci al-Kajdá, které z těchto atentátů podezřívaly.⁸⁸ Tálibánu bylo jasné, že hlídání vesničanů pěstujících opium nyní nemůže být jejich prioritou, jelikož tu rostla pravděpodobnost, že USA a spojenci z NATO vstoupí do Afghánistánu za účelem likvidace al-Kajdy a vládu se budou snažit svrhnout. Navíc Tálibán sám potřeboval finanční prostředky pro schylující se válku. Těsně po 11. září se cena jednoho kilogramu opia v Afghánistánu zvednula z 95 USD/kg na 120 USD/kg a těsně před americkou vojenskou intervencí do země 7.10. se cena rychle vyhoupla na 500 USD/kg.⁸⁹

Ačkoliv je v Afghánistánu o Tálibánu (jeho roztroušených zbytcích) stále slyšet i dnes, v roce 2007, vlády v zemi byli zbaveni relativně rychle. 13. listopadu 2001 Tálibán opustil hlavní město a Kábul se nakonec ocitl pod kontrolou jednotek Severního spolenectví. Svržená vláda nakonec v Kandaháru vyjednala kapitulaci s USA 7. prosince

⁸⁷ zdroj Chouvy. *The ironies of Afghan opium production*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/Afghanistan-Opium-AsiaTimes-chouvy2003.html>

⁸⁸ zdroj: Chouvy. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

⁸⁹ zdroj: Chouvy. *Drugs and The financing of terrorism*. 2004a. http://www.pa-chouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-drugs_financing_terrorism.html

2001, jeden den poté, co byly podepsány Bonnské dohody a bylo rozhodnuto o vytvoření přechodné vlády v Afghánistánu v čele s premiérem Hamídem Karzáím.⁹⁰

17. února 2002 prozatímní afghánská vláda prohlásila, že jak pěstování opiového máku, tak prodej opia (potažmo heroinu) nebo jeho konzumace jsou naprosto zakázány v celé zemi.(citace) O měsíc později USA a VB ve spolupráci s afghánskou Karzáiho vládou zahájily "tajnou operaci" s cílem zničit pěstování máku a výrazně snížit množství heroinu, které se z Afghánistánu každoročně vyváží do Evropy a do USA.⁹¹

Tohle se samozřejmě hluboce dotklo těch afghánských rolníků, kteří potřebovali peníze, aby by byli schopni uživit sebe a své rodiny. Prozatímní vláda tedy v dubnu 2002 po vydání programu na zničení opia navrhla 250 USD jako kompenzaci za každý, mákem osetý, zlikvidovaný jirib (1/5 hektaru). Rolníci ovšem požadovali za jirib 1 700-3 500 USD a prodej veškerého opia za tržní cenu. Tyto neshody byly řešeny armádou, která proti bouřícím se rolníkům zakročila.⁹²

I přes incidenty s pěstiteli máku a také zničenou techniku (většina polí je silně zaminována) afghánská vláda odhadovala, že jejich vyhlazovací kampaň měla úspěch u jedné třetiny obdělávané plochy (16 500 ha). Někteří pozorovatelé ale prozrazují, že z různých důvodů bylo zničeno pouze 10 % plochy. Navíc bylo v mnoha případech zjištěno, že finanční kompenzace za zničenou úrodu k rolníkům nikdy nedorazila a skončila v kapsách místních úředníků a některým byla vyplacena pouze část. Reakce některých rolníků byla zase ta, že peníze za zničenou úrodu pobírali a přitom ještě prodávali své staré zásoby dealerům.⁹³

Podle Úřadu OSN pro kontrolu drog a potírání zločinu se Afghánistán v roce 2002 opět stal největším producentem opia. Produkce se odhadovala na 3 200 až 3 600 tun, tj. 70 % světové produkce. Za největší producenty byly označeny provincie Hílmánd a Nangarhár, za nimi Badachšán, Uruzgán a Kandahár. Podle odhadů stejné agentury o půl roku dříve to byly zejména provincie Hílmánd a Nangarhár, které patřily k územím, úspěšně zbavených opia.⁹⁴ Rok po zákazu pěstování máku k výrobě opia a obchodu s ním

⁹⁰ zdroj: CHOUVY. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

⁹¹ zdroj: CHOUVY. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

⁹² zdroj Chouvy. *The ironies of Afghan opium production*, 2003, <http://www.pa-chouvy.org/Afghanistan-Opium-AsiaTimes-chouvy2003.html>

⁹³ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime. Global Illicit Drug Trends*, 2003, http://www.unodc.org/pdf/trends2003_www_E.pdf

⁹⁴ zdroj: UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime. Global Illicit Drug Trends*, 2003, http://www.unodc.org/pdf/trends2003_www_E.pdf

produkoval Afghánistán téměř tři čtvrtiny této drogy na světě. I když bylo k pěstování máku použito pouze jedno procento veškeré zemědělské půdy, roční výnosy z opia v roce 2002 činily okolo 1,2 miliardy dolarů. Vychází z toho, že by na každou rodinu přišlo bez mála 18 USD na den, přičemž oficiální údaje říkají, že průměrný denní plat je v zemi 1 – 2 USD.⁹⁵

V zemi, kde hospodářská i politická moc evidentně stojí na opiové ekonomice, se nemůže očekávat v krátké době výraznějších úspěchů ve snížení produkce. Hned poté, co se Tálibové stáhli do ilegality, se tedy produkce rozhořela nanovo a i když úroda v roce 2002 nedosáhla rekordní výše z roku 1999, kdy bylo v zemi sklizeno 4 500 tun, pěstitelé i obchodníci mohli konstatovat, že se situace opět vrátila do normálního stavu. Rovněž ceny se díky nárůstu produkce zklidnily a postupně poklesly. Přes všechny zákazy Karzáiho vlády nikdo a nic de facto nezabránilo rolníkům, aby znovu oseli vynášející pole. Další rok předčil předchozí. Rok 2005 zaznamenal sice produkci zhruba o 100 tun menší než rok 2004⁹⁶, ale v roce 2006 produkce opia v Afghánistánu dosáhla nového rekordu – svého i světového. Loni Afghánistán vyprodukoval 5 644 tun opia, o 26 % víc než v roce předchozím.⁹⁷

Obrovským problémem v zemi je nedostatek potravin. Národní hospodářství bylo ovlivněno po dlouhá desetiletí zemědělstvím s převahou máku setého v různém rozsahu a v některých oblastech rostl v neprospěch pěstování plodin určených na potravu. Třebaže se stát potýká s extrémním nedostatkem základních potravin, přesto pěstují opiový mák. Podíl půdy obdělávané pšenicí, jež je pro svou malou náročnost na vodu nejčastěji sazenou rostlinou pro obživu, poklesl o 10 % po pádu Tálibánu v prosinci 2001 a ustoupil v prospěch pěstování opiového máku. Bohužel shodou okolností zastihlo Afghánistán nejhorší sucho od roku 1971.⁹⁸ Ztráty na úrodě se pohybovaly podle druhů od 40 do 100 %, v postižených oblastech uhynulo 35 % procent dobytka. Pákistán přijal 1,2

⁹⁵ zdroj: CHOUVY. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

⁹⁶ zdroj: CNN.com. *Opium hits record in Afghanistan*, 2006, <http://www.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/08/16/afghanistan.opium/index.html>

⁹⁷ zdroj: washingtonpost.com. *Afghanistan Opium Crop Sets Record*, 2006, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/01/AR2006120101654.html>

⁹⁸ zdroj: Food and Agriculture Organization of the United Nations. *Special Report: Famine Threatens Afghanistan while food supplies tighten in neighbouring countries*, 2001, <http://www.fao.org/docrep/004/y2234e/y2234e00.htm>

⁹⁹ zdroj: Chouvy. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

miliónu a Írán 1,4 miliónu afghánských uprchlíků. 7 milionů lidí (1/3 populace) trpěla v roce 2001 hladem. Jestliže se o roku 1998 mohlo hovořit, že se produkce obilnin vrátila na úroveň před válkou v 70. letech a také opět vzrostl počet hospodářských zvířat, pak v období 2000 – 2001 nastal kvůli suchu propad a produkce obilnin poklesla na 50 % a zmizelo téměř 60 % dobytka. V období ledna až března 2001 na severovýchodě Afghánistánu zemřelo na následky hladu více než 1 000 lidí; v provincii Badachšán trpělo hladem 800.000 lidí. v roce 2002 díky příznivějším klimatickým podmínkám zaznamenal Afghánistán obrovský nárůst, kdy bylo vyprodukováno 3,6 milionů tun pšenice, což bylo o 82 % více než v předešlém kritickém roce. Je nutné připomenout, že to ale také bylo o 4 % méně než v roce 2000. I když je Afghánistán stále do jisté míry závislý na zahraniční pomoci, situace z let 2000 – 2001 se prozatím neopakovala.⁹⁹

⁹⁹ zdroj: CHOUVY. *Afghanistan's Opium production in Perspective*, 2006, <http://www.pachouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

9. Závěr

Celosvětový zákaz užívání drog vyrobených z některých rostlin přináší zvýšenou produkci, obchod a spotřebu drog. Kriminalita drogového průmyslu má negativní efekty v socioekonomické, politické i ekologické sféře v obou regionech, tedy v rozvojovém světě, kde se většina nezákonných rostlin pěstuje a v rozvinutém světě, kde je koncentrace spotřeby drog. Nicméně, tato dlouho uznávaná dichotomie mezi drogy produkujícím jihem a drogy konzumujícím severem se v posledních letech ukazuje jako slábnoucí. V rozvojových zemích, které jsou producenty drog, dochází k prudkému nárůstu konzumace heroinu, kokainu nebo amfetaminů. A k nárůstu rovněž dochází i v klíčových tranzitních zemích (Afgánistán, Pákistán, Írán, Turecko, Myanmar, Thajsko, Laos, střední Asie, Rusko, Čína, Kolumbie, Peru, Mexiko, střední Amerika, Argentina, Brazílie atd...) Sever stále reprezentuje oblast obrovského trhu ilegálních drog, ale je také zapojen do výroby drog jako jsou amfetaminy nebo marihuana (Kanada, USA, Evropa).

Problémem rozvojových zemí je chudoba. Jejich obyvatelé, jež jsou po staletí zvyklí si přivydělávat výrobou opia, jsou úřady tlačeni ke zdi, aby s produkcí přestali. Na druhé straně jsou zde dealeri, kteří nastavují lidem cenu za opiu tak, aby nepřešli k pěstování alternativních plodin. V tomto zatím veškeré rozvojové programy bohužel selhávají.

Produkce opia nejen škodí uvnitř státu, ale v souvislosti s jeho pašováním destabilizuje situaci v okolních státech. Za hlavní negativa se považují korupce úředníků i vrcholných představitelů, nebo zvyšující se konzumace drog obyvatelstvem sousedních států a s tím související rostoucí závislost na opiu a obzvláště na heroinu. Je pozoruhodné, jak na základě výskytu zvýšené koncentrace závislých na heroinu se dají odhadnout trasy pašeráků. Například se jedná o vykreslení tras z Afgánistánu přes středoasijské státy bývalého Sovětského svazu do Ruska a dál na západ. Produkce, pašování a konzumace drog s sebou dále přinášejí problémy jako je ozbrojené násilí v pohraničních bojích mezi pašeráky a státními armádními i nearmádními složkami. Velkou pohromou je díky nitrožilní aplikaci heroinu a nedostatečné hygieně rovněž stále rozšiřující se pandemie HIV/AIDS.

10. Resumé

Produkce opia v dnešní době zasahuje do všech oblastí na světě. Tato bakalářská práce se pokouší odpovědět na otázky o příčinách produkce opia v nejdůležitějších producentských oblastech světa, o dopadech této produkce na sousední země z hlediska pašování této drogy a o důsledcích pro vybrané rozvojové země – Barmu a Afghánistán.

Účinky opia byly odhaleny již v antickém Řecku a Egyptě, ovšem popularitu opiu daly až dvě hlavní světové produkční oblasti – Zlatý trojúhelník a Zlatý půlměsíc. Afghánistán a Barma jsou představiteli těchto oblastí. Oba státy se potýkají s neutěšenou vnitropolitickou situací, která je jednou z příčin vysoké produkce opia. Je to také velká chudoba v těchto zemích, která nutí velkou část obyvatel pěstovat mák setý. Velice významnou příčinou je ale také to, že z opia se vyrábí heroin, který je pro obchod s drogami mnohem efektivnější než opium. Je skladnější, má mnohem vyšší účinek a tudíž má větší ocenění na trhu.

Produkce opia není jen problémem samotných producentských zemí, ale má dopady i na sousední země, které tak trpí vysokou kriminalitou spojenou s pašováním opia heroinu.

Klíčová slova: Opium, heroin, produkce, pašování, chudoba, Zlatý trojúhelník, Zlatý půlměsíc, Afghánistán, Barma

Opium production intervenes in all regions of the world today. This thesis tries to answer the questions about this opium production's cause in the most important producing regions of the world, about impacts this production on neighbouring states in term of smuggling this drug and about effects for selected development countries – Burma and Afghanistan, too.

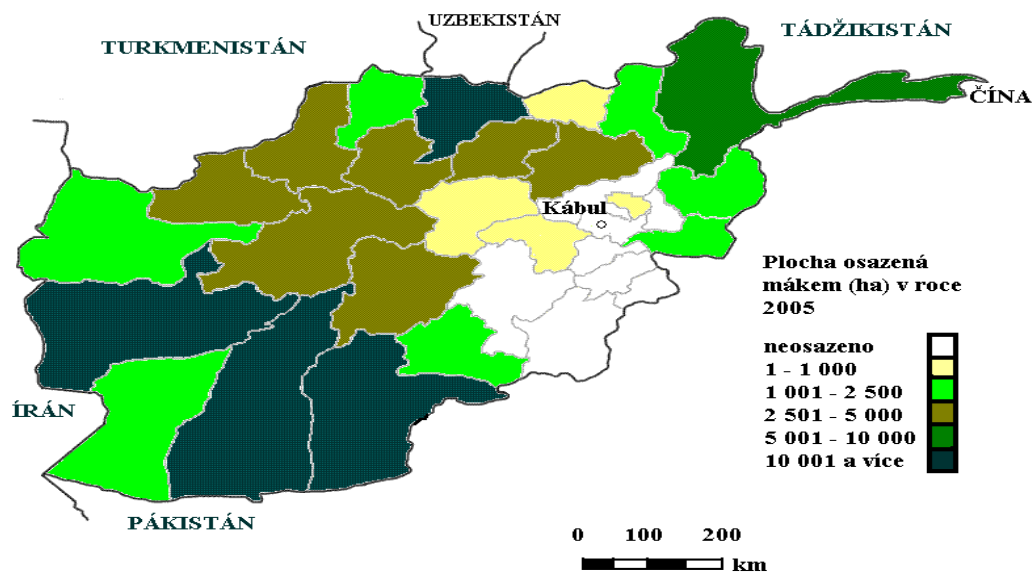
Effects of opium were revealed as the antique Greece and Egypt, however the opium gained a popularity only when it was produced by two important areas – by Golden Triangle and by Golden Crescent, too. Afghanistan and Burma are representatives of these areas. Both of them battle with disconsolate situations of home politics. This is one of the major cause. The big poverty push the major part of the inhabitants make the pot boil by the sale opium in these countries. Very important cause is also it, that an heroin is manufactured out of opium. This drug is more cost-effective for business than opium. It is more space-saving, has much more powerful effect, hence has higher value in the market.

Opium production is not problem only for concrete states, but it has impacts on the neighbouring states and they labour with the high criminality linked with smuggling of opium or heroin.

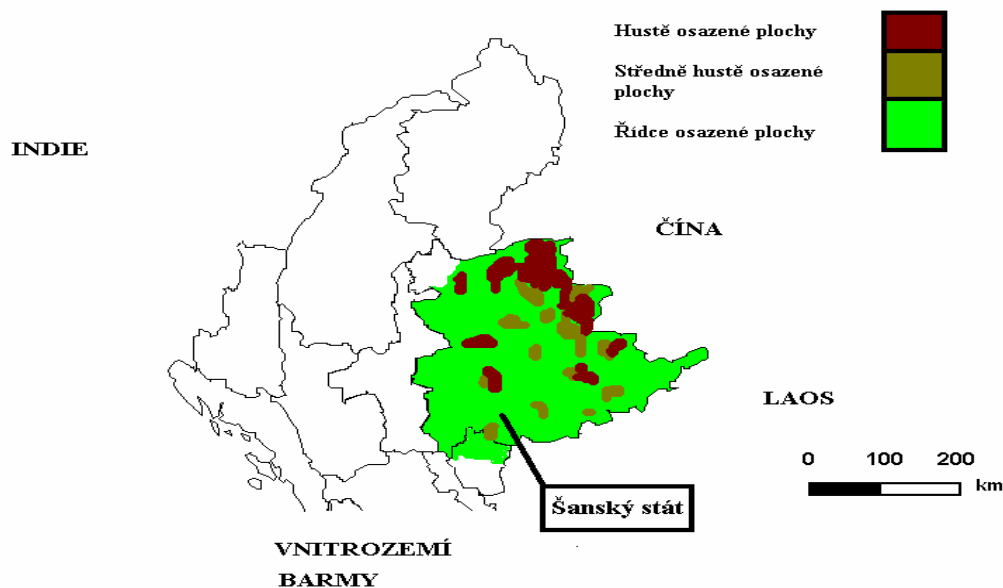
Key words: opium, heroin, production, smuggling, poverty, Golden Triangle, Golden Crescent, Afghanistan, Burma

11. Přílohy

11.1 Příloha 1 – Plochy osazené mákem setým v provinciích Afghánistánu v roce 2005 (ha)¹⁰⁰

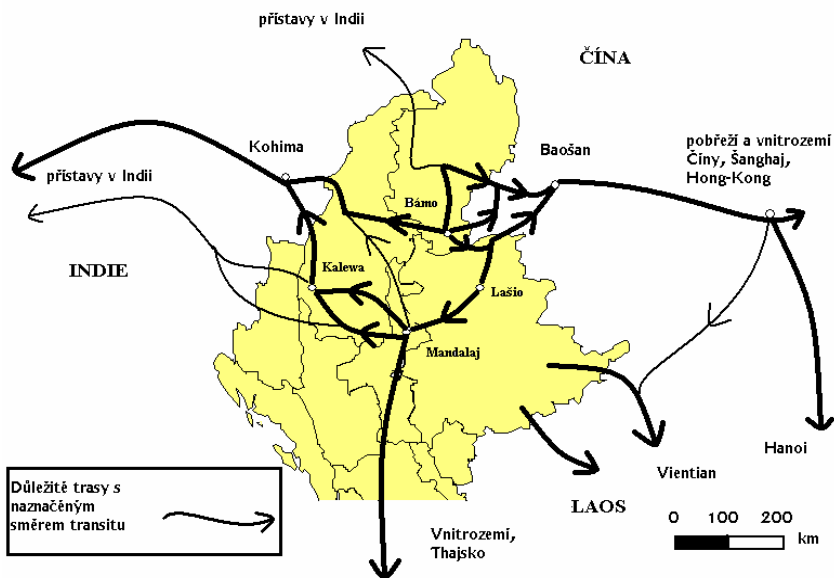
11.2 Příloha 2 – Odhady intenzity osazení plochy mákem setým v Šanském státě (Barma) na počátku 21. století.¹⁰¹

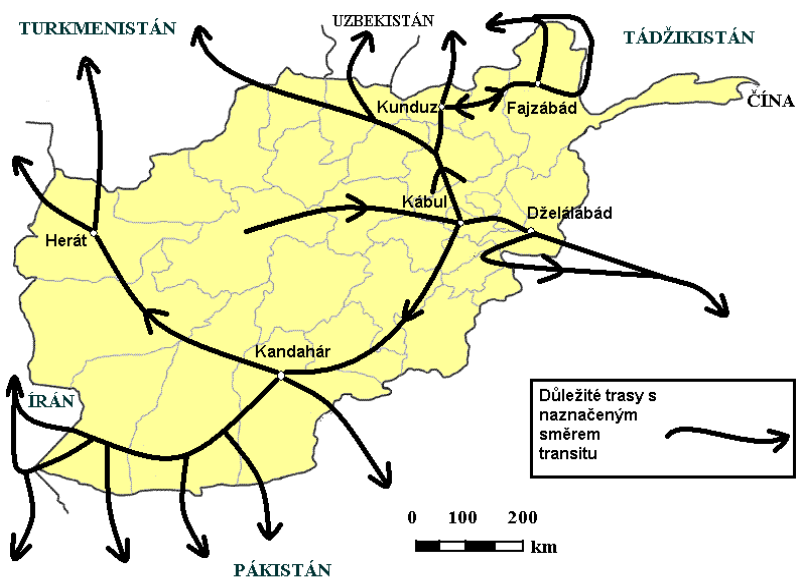
¹⁰⁰ vlastní zpracování dle *U.S. Department of state*

¹⁰¹ vlastní zpracování dle *Trade and Environment database*

11.3 Příloha 3 – Hlavní a doplňující trasy transportu opia z Barmy.¹⁰²

11.4 Příloha 4 – Trasy transportu opia z Afghánistánu¹⁰³

¹⁰² vlastní zpracování dle *GEOPIMUM.org*

¹⁰³ vlastní zpracování dle *GEOPIMUM.org*

11.5 Příloha 5 — Přehled odhadované produkce opia v Afghánistánu a Barmě pro období 1990 až 2005. (v tunách)¹⁰⁴

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afghánistán	1750	1980	1970	2330	3416	2335	2248	2804	2693	4565	3276	185	3400	3600	4200	4100
Barma	1621	1728	1660	1791	1583	1664	1760	1676	1303	895	1087	1097	828	810	370	312

¹⁰⁴ vlastní zpracování dle *U.S. Department of state*

12. Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

VALÍČEK, Pavel. *Léčivé rostliny a omamné drogy*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2003. 94 s. ISBN 80-7157-725-1

ŠNAJDER, Bohuslav. *Zlatý trojúhelník*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1984. 256 s. ISBN 11-057-84

JAHODÁŘ, Luděk a kol. *Makroskopický a mikroskopický atlas drog*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1999. 178 s. ISBN 80-703-286-8

SLADKÝ, Jiří. *Terijak znamená perský opium*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, s. r. o, 2006. 197 s. ISBN 80-7220-257-X

JIRÁSEK, Václav – STARÝ, František. *Kapesní atlas léčivých rostlin*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1986. 319 s. ISBN 14-573-85

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2000. 80 s. ISBN 80-85121-08-5

NOŽINA, Miroslav. *Cesty za opiem*. 1. vyd. Praha: NLN, s. r. o, 2001. 259 s. ISBN 80-7106-534-X

ROBINSON, Jeffrey. *Pánové z prádelny špinavých peněz*. 1. vyd. Praha: Columbus, 1995. 289 s. ISBN 80-85928-06-X

DE RIDDER, Michael. *Heroin, od léku k droze*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. 236 s. ISBN 80-7203-441-3

Zdroje v elektronické podobě:

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *Afghanistan's Opium production in Perspektive*. In GEOPIUM.org [online]. 2006. [cit. 2007-02-13]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-ChinaEurasiaForumQuarterly-2006-AfghanistanOpiumPerspective.html>

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *The dangers of opium eradication in Asia*. In GEOPIUM.org [online]. 2005a. [cit. 2006-07-02]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-JIR-JAN2005-DangerOpiumEradicationAsia.html>

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *The yaa baa phenomenon in Mainland Southeast Asia*. In GEOPIUM.org [online]. 2005b. [cit. 2006-07-03]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/Chouvy-HarvardAsiaPacificReview-2005-YaaBaaSoutheastAsia.html>

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *Drugs and The financing of terrorism*. In GEOPIUM.org [online]. 2004a. [cit. 2006-05-02]. Dostupn z http://www.pa-chouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-drugs_financing_terrorism.html

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *Narco- terrorism in Afghanistan*. In GEOPIUM.org [online]. 2004b. [cit. 2007-03-01]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/terrorism-monitor-afghanistan-narcoterrorism.html>

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *Drug trade in Asia; Golden crescent; Golden triangle*. In GEOPIUM.org [online]. 2002. [cit. 2005-10-05]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/drugtradeinasia.html>

CHOUVY, Pierre-Arnaud. *Myanmar's Wa: Likely losers in the opium war.* In GEOPIUM.org [online]. 2003. [cit. 2005-10-05]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/Myanmar-UWSA-AsiaTimes-chouvy2004.html>

Opium. In DROGOVÁ PORADNA [online]. 2006. [cit. 2007-02-05]. Dostupné z <http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php?rubrika=54>

BOOTH, Martin. *A brief history of opium*. In Opium Timeline [online]. 1996. [cit. 2005-11-04]. Dostupné z <http://opioids.com/timeline/index.html>

International Narcotics Control Strategy Report. In U.S. Department of state [online]. 2006. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z 222-235 <http://www.state.gov/documents/organization/81446.pdf>

Afghanistan: Narcotics and U.S. Policy. In U.S. Department of state [online]. 2006. [cit. 2007-05-10]. Dostupné z [fpc.state.gov/documents/organization/62656.pdf](http://www.state.gov/documents/organization/62656.pdf)

World Drug Report 2006. In UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime* [online]. 2007. [cit. 2007-04-13]. Dostupné z http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf

Global Illicit Drug Trends 2003. In UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime* [online]. 2003. [cit. 2007-04-13]. Dostupné z http://www.unodc.org/pdf/trends2003_www_E.pdf

Drogy v zemích střední Asie. In Národní protidrogová centrála MVČR [online]. 2005. [cit. 2007-03-02]. Dostupné z http://www.mvcr.cz/policie/npdc/clanky/drogy_policie.html

Opium hits record in Afghanistan. In CNN.com [online]. 2006. [2007-03-18]. Dostupné z <http://www.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/08/16/afghanistan.opium/index.html>

Afghanistan Opium Crop Sets Record. In washingtonpost.com [online]. 2006. [cit. 2007-05-13]. Dostupné z <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/01/AR2006120101654.html>

Special Report: Famine Threatens Afghanistan while food supplies tighten in neighbouring countries. In Food and Agriculture Organization of the United Nations. [online]. 2001. [cit. 2007-02-01]. Dostupné z <http://www.fao.org/docrep/004/y2234e/y2234e00.htm>

- New United Nations Survey Documents Dramatic Decline in Opium Poppy Cultivation in Laos.* In United Nations Informations Service . [online].2005. [cit. 2007-04-12]. Dostupné z <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2005/unisnar906.html>
- Laos Reduces Its Opium Poppy Cultivation by Half in One Season.* In United Nations Informations Service . [online].2004.[cit. 2007-04-28]. Dostupné z <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2004/unisnar850.html>
- International Narcotics and Law Enforcement: FY 2003 Budget Justification.* In U.S. Department of state. [online].2002. [cit. 2007-03-24]. Dostupné z <http://www.state.gov/p/inl/rls/rpt/cbj/fy2003/10570.htm>
- Opium Trade and Environment.* In Trade and Environment database.[online].1996. [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <http://www.american.edu/ted/opium.htm>
- THAILAND: International Narcotics Control Strategy Report – 2003.* In U.S. Embassy in Thailand. [online]. 2003.[cit. 2007-05-10]. Dostupné z <http://bangkok.usembassy.gov/services/docs/reports/nr04thai.htm>
- Eastern Shan State Army (ESSA), Mong Tai Army (MTA), Myanmar National Democratic Alliance Army (MNDAA), United Wa State Army (UWSA).* In GlobalSecurity.org. [online].2005.[cit. 2007-02-21]. Dostupné z <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/wa.htm>
- Drugs, Generals and Neighbours.* In The Irrawaddy.[online]. 2001.[cit. 2007-02-12]. Dostupné z <http://www.irrawaddy.org/database/2001/vol9.5/cover.html>
- Heroin shippers Target Tajikistan.* In BBC NEWS [online].2004.[cit. 2006-11-26]. Dostupné z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3528351.stm>
- Countries & Regions .* In Foreign and Commonwealth Office. [online].2007.[cit. 2007-5-10]. Dostupné z <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1007029394365&a=KCountryProfile&aid=1019233907700>
- Ministerial Conference On The Drug Routes From Central Asia To Europe.* In GEOPIUM.org.[online].2003.[cit. 2006-12-03]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/routesdeladrogue.html>
- COUNTRY FACTSHEETS, EURASIAN NARCOTICS: TURKMENISTAN 2004.* [online].2004.[cit. 2007-03-02]. Dostupné z <http://www.silkroadstudies.org/docs/FactSheet/2004/Turkmenistan.pdf>
- Pakistan: Refugees not moving voluntarily.* In Human Rights Watch. [online].2001.[cit. 2006-02-17]. Dostupné z <http://hrw.org/english/docs/2001/12/05/afghan3402.htm>
- CHOUVY, Pierre-Arnaud. *The ironies of Afghan opium production.* In GEOPIUM.org [online].2003.[cit. 2006-12-27]. Dostupné z <http://www.pa-chouvy.org/Afghanistan-Opium-AsiaTimes-chouvy2003.html>